პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 8 (61), პარასკევი, 2 მარტი, 1945 წ. ფასი 1 მან.

ბიბლიოთეკა

დღეს ნომერში:

— უკვდავი მწერალი (ალექსი ტოლსტოის გარდაცვალების გამო).
— **ვანო წულუკიძე** — დიდი პატრიოტი შემოქმედი.
— **კონსტანტინე ჭიჭინაძე**—მოლაშქრე, შვილიშვილი, სეტერი (ლექსები).
— პროფ. **კ. მელვინეთ-უხუცესი** — ახალი ქართული სიმფონიები.
— „მართალი ნოველები“ (რ. გვეტაძის ახალი წიგნის საჯარო განხილვა).
— **გიორგი ლეონიძე** — გრიბოედოვი და საქართველო.
— **გრ. ბერძენიშვილი** — მტრის ზურგში.
— კონსტ. გამსახურდიას ისტორიული რომანები.
— **გ. ნატროშვილი** — საქართველო ჟურნალ-პონდენტი.
— **გრ. ჩიქოვანი** — სიტყვა-ხმა (მოთხრობა).
— აკაკის დღეები საჩხერეში.
— ნიკოლოზ შენგელაიას ხსოვნის საღამო.
— საბავშვო წიგნის გამოფენა.
— ქრონიკა და ინფორმაცია.

უკვდავი მწერალი

გარდაიცვალა ალექსი ნიკოლოზის-ძე ტოლსტოი. საბჭოთა მწერლობამ ფრიად მძიმე დანაკლისი განიცადა. ტოლსტოის სახით ჩვენმა დიდმა საბჭობლომ დაჰკარგა მხატვრული სიტყვის იშვიათი ოსტატი, რუსეთის ისტორიისა და კულტურის ღრმა მცოდნე, დაუცხრომელი, მგზნებარე პატრიოტი.

დაახლოებით ორმოც წელს გაგრძელდა ალექსი ტოლსტოის უაღრესად ნაყოფიერი ლიტერატურული და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. რუსული კულტურის ბრწყინვალე ტრადიციებზე აღზრდილმა ტოლსტოიმ შეჰქმნა მხატვრულად ფრიად მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები, სადაც ლენინ-სტალინის ეპოქის მოწინავე ადამიანის თვალით არის დანახული ჩვენი თანამედროვეობა, გმირული წარსული, დიდი ძვრებისა და გარდატეხების პერიოდები რუსეთის ისტორიაში.

ალექსი ტოლსტოიმ თავისი პირველივე პროზაული ნაწარმოებებით მიიპყრო ფართო მკითხველი საზოგადოებრიობისა და დიდი რუსი მწერლების ყურადღება. ადრე „გამოქვეყნებულ მოთხრობებში („ბებერი ცაცხვების ჩრდილში“, „კოჭლი ბატონი“, „ახირებულნი“, „რასტეგინის თავგადასავალი“), რომლებიც რუსული კლასიკური ლიტერატურის ტრადიციებს განაგრძობენ, ტოლსტოიმ დაგვიხატა ქონებრივი გაღატაკების და იდეურ-მორალური დაქვეითების გზაზე დამდგარ აზნაურთა მთელი გალერეა.

ომი და რევოლუცია, საუკეთესო რუსი ადამიანების ბრძოლა რევოლუციის გამარჯვებისათვის, ამავე დროს თეთრგვარდიელების დანაშაულებრივ მოქმედებათა დაუნდობელი მხილება, — ასეთია 1920-იან წლებში დაწერილ ალ. ტოლსტოის რომანებისა და მოთხრობების მთავარი თემატიკა. ამ პერიოდის თემებზე დაწერილ ნაწარმოებთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ტრილოგიას „ტანჯვის გზები“. ტრილოგიის სამ წიგნში („დები“, „თვრამეტი წელი“ და „პირქუში დილა“) აღწერილია რევოლუციისა და სამოქალაქო ომის წლები. ამავე პერიოდს წარმოგვისახავს ისტორიული მოთხრობა „პური“, რომელშიც მთელი თავისი სიდიადით სჩანს სამოქალაქო ომში დიდი სტალინის ხელმძღვანელი როლი.

ალექსი ტოლსტოის ისტორიული რომანი „პეტრე პირველი“ ერთ-ერთი შესანიშნავი ნაწარმოებია. იგი პეტრე დიდის ეპოქის უაღრესად გულმოდგინე და საფუძვლიანი შესწავლის ნაყოფს წარმოადგენს. მან ახლებურად შეაფასა პეტრე პირველის როლი, გამოაქცევა ისტორიული ამბებისადმი მეცნიერულად სწორი და უაღრესად დაკვირვებული მიდგომა, სრული სიმართლით დაგვიხატა პეტრე პირველის დიდი ფიგურა.

მარად დაუვიწყარი დარჩება ჩვენთვის ალ. ტოლსტოის მოღვაწეობა დიდი სამამულო ომის დღეებში. მან მოგვცა შესანიშნავი მაგალითი იმისა, თუ როგორ უნდა გამოიყენოს მწერალმა თავისი მხატვრული სიტყვა, პუბლიცისტური კალამი დაუნდობელ მტერთან ბრძოლაში. ომის პირველი დღეებიდანვე დიდი პატრიოტული მგზნებარებით დაწერილი მისი სტატიები მოუწოდებდნენ მოძმე საბჭოთა ხალხებს შეურიგებელი, დაუნდობელი ბრძოლისაკენ, აღაფრთოვანებდნენ მკითხველებს, ჩააგონებდნენ ჩვენი სამართლიანი საქმის გამარჯვების ურყევ რწმენას. ალ. ტოლსტოის სტატიები „საშობლო“, „ხალხის მრისხანე ძალა“, „ვერა, ვერ დაგვძლევს“, „მოსკოვს მტერი ემუქრება“, „რას ვიცავთ ჩვენ“ — არა მარტო იმ მძაფრ დღეებში იწვევდნენ უდიდეს სულიერ დაძაბულობას, არამედ მომავალშიც აღძრავენ პატრიოტული გრძნობების ღრმა მღელვარებას. ამ სტატიებში ალექსი ტოლსტოის კალამი ჭეშმარიტად გაუთანაბრდა ხიშტს, რომელიც დაუნდობლად ჰგმირავდა ფაშისტ არამზადებს.

საბჭოთა ხალხმა ღირსეულად დააფასა თავისი საყვარელი მწერალი. აირჩია იგი სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად, მეცნიერებათა აკადემიის წევრად, დააჯილდოვა ორდენებით, მიაკუთვნა სტალინური პრემია.

ალექსი ტოლსტოიმ თავისი მრავალმხრივი მოღვაწეობით დაიმკვიდრა ღირსეული ადგილი როგორც რუსულ, ისე მსოფლიო ლიტერატურაში.

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობა

სსრ კავშირის სახკომსაბჭოში

მწერალ ალექსი ნიკოლოზის-ძე ტოლსტოის ხსოვნის უკვდავყოფის შესახებ

სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭომ **დაადგინა:**

1. ქ. მოსკოვში აიგოს მწერალ ალექსი ნიკოლოზის-ძე **ტოლსტოის** ძეგლი.

2. ქ. მოსკოვში მემორიალური დაფა გაუკეთდეს № 2 სახლს სპირიდონიევის ქუჩაზე, სადაც ცხოვრობდა **ა. ნ. ტოლსტოი.**

3. სპირიდონიევის ქუჩას - ქ. მოსკოვში დაერქვას ალექსი **ტოლსტოის** ქუჩა.

4. დაევალოს რსფს რესპუბლიკის გაერთიანებულ სახელმწიფო გამომცემლობას 1945-1946 წლების განმავლობაში გამოსცეს **ა. ნ. ტოლსტოის** თხზულებათა სრული კრებული.

5. დაწესდეს **ა. ნ. ტოლსტოის** სახელობის შემდეგი სტიპენდიები:

ა) მოსკოვის მ. ვ. ლომონოსოვის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ორი სტიპენდია — თითო 400 მანეთის რაოდენობით ფილოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის.

ბ) სსრ კავშირის საბჭოთა მწერლების კავშირის ლიტერატურულ ინსტიტუტში—სტუდენტებისათვის 2 სტიპენდია—თითო 400 მანეთის რაოდენობით.

დიდი პატრიოტი შემოქმედი

სიკვდილმა ალექსი ტოლსტოის სრული იდეურ-მხატვრული სიმწიფის შემოქმედებითი სიბრძნის წლებში მოუსწრო. მას ჯალამი გავარდა ხელიდან ისეთ დროს, როცა იგი კიდევ დაუცხრომლად მუშაობდა იმ დიდი მხატვრული ეპოპეების დასამთავრებლად, რომლებმაც ესოდენი ღრმა ინტერესი აღძრეს ჩვენში და საზღვარგარეთ. მრავალი შემოქმედებითი განზრახვა მან თან ჩაიტანა საფლავში. დავკარგეთ მწერალი, რომლისგან ჩვენი ქვეყანა, მთელი მსოფლიო კვლავ მოელოდა არა ერთსა და ორს ძაღალ მხატვრულ ნაწარმოებს. მაგრამ ყველაფერი ის, რისი შექმნაც ალ. ტოლსტოიმ მოასწრო, საკმარისია იმისათვის, რომ იგი დარჩეს ჩვენი ეპოქის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფიგურად, მისი სახელი მაინც იკაშკაშებს მსოფლიო ლიტერატურის ცაზე დიდი რუსი მწერლების თანავარსკვლავედში. და ეს იმიტომ, რომ მის მხატვრულ ტალანტს, მის მახვილ კალამს ამოძრავებდა ჩვენი დროის დიდი საზოგადოებრივი პრობლემები.

ალექსი ტოლსტოიმ ორგანიულად შეისისხლხორცა ოქტომბრის ქვეყნის მოწინავე იდეები. მან თავისი სახეები ამოკრიფა იქ სინამდვილიდან, რომელშიაც ცხოვრობდა, მოღვაწეობდა და ჰქმნიდა მისი ხალხი. ყველაზე მტკიცე რგოლი, რომელიც ალექსი ტოლსტოის აკავშირებდა თავის ხალხის წარსულთან, აწმყოსა და მომავალთან, — ეს არის მამულის ღრმა სიყვარული, საშობლოსათვის თავდადების გრძნობა. ეს გრძნობა გასდევს თავიდან ბოლომდე მის მხატვრულ შემოქმედებას. საშობლოს მგზნებარე სიყვარულმა აქცია იგი დიდი სოციალისტური რევოლუციის მემატიანედ (ტრილოგია „გზანი ტანჯვისანი“, მოთხრობა „პური“ და სხვ.). ამ გრძნობამ ჩააგონა მას საბჭოთა პატრიოტის თვალით დანახა და ჩვენთვის ეჩვენებინა თავისი საშობლოს გმირული წარსული, დიდი გარდატეხის და სოციალური ძვრების ეპოქები რუსი ხალხის ისტორიულ ცხოვრებაში („პეტრე პირველი“, დრამატიული ტრილოგია „ივანე მრისხანე“).

ეს მხატვრული ტილოები ცხადყოფენ, რომ ალექსი ტოლსტოი — მხატვრული სიტყვის გასაოცარი ოსტატი, რომელმაც გრძელი და ნაყოფიერი შემოქმედებითი გზა განვლო, ამაღლდა საშობლოს იდეის ისტორიულად სწორ, რევოლუციურ გაგებამდე.

„— რა არის საშობლო,—კითხულობს ის და თავადვე იძლევა პასუხს: —ეს არის მთელი ხალხი, რომელიც დედაძაწის ერთის რომელიმე გარკვეულ ნაკვეთზე ცხოვრობს და ძოძრაობს. ეს არის ხალხის წარსული, აწმყო და მომავალი. ეს არის ძისი თავისებური კულტურა, მისი ენა, მისი ხასიათი. ეს არის მის მიერ ძოძხდარი რევოლუციების, ისტორიული ნახტომების, ძისი ისტორიის კვანძების ჯაჭვი. ამ ხალხს ვეკუთვნი მე. ეს არის ჩემი საშობლო. და ჩემი ამოცანაა მოვახმარო მთელი ჩემი ძალები ჩემი საშობლოს საქმეს, იმას, რომ ჩემი საშობლო, დიადი და ბედნიერი, მიაბიჯებდეს სხვა ხალხთა შორის იმ მიზნებისაკენ, რომლებიც ჩვენ,—საბჭოთა კავშირის შვილებმა დაუსახეთ სხვა ხალხებს. დეე ეს ჩვენი სიამაყე და დიდება იყოს“.

ასეთია ხანგრძლივი გამოცდილებით და დაკვირვებით მიღებული პასუხი იმ პრობლემაზე, რომელიც იმთავითვე აღელვებდა ალექსი ტოლსტოის, როგორც მოქალაქეს და მხატვარ-შემოქმედს.

ამ საკითხს უტრიალებს გარშემო ალექსი ტოლსტოის ყველა მნიშვნელოვანი მხატვრული ნაწარმოები. თავის შესანიშნავი ტრილოგიის („გზანი ტანჯვისანი“) პირველ ორ წიგნში („დები“ „მე-18 წელი“) თითქმის ყველა მთავარ მოქმედ პირს აწუხებს იდეა საშობლოსი, ტანჯვით ეძებენ ისინი სიმართლეს, სწორ პასუხს საკითხზე, თუ რა არის საშობლო.

საბჭოთა პატრიოტიზმის იდეის გახსნას ემსახურება ალ. ტოლსტოის „პეტრე პირველი“, ბრწყინვალე საბჭოთა ისტორიული რომანი, რომელშიაც მწერალმა იშვიათი პლასტიურობით, სრული სისხლხორცით გვიჩვენა დიდი რუსი ხალხის შესანიშნავი თვისებანი — მისი სულიერი სიმტკიცე და ვაჟკაცობა, მრავალმხრივი ტალანტი, თავისუფლების მოყვარეობა, გმირობა შინაურ და გარეშე მტრებთან ბრძოლაში. ეს რომანი ცხადყოფს, რომ მხატვრისათვის უკვე აშკარაა ის უწყვეტი კავშირი, რომელიც არსებობს ხალხის წარსულ განმათავისუფლებელ ბრძოლებსა და ამავე ხალხის დღევანდელ რევოლუციურ, სოციალიზმისთვის წარმოებულ ბრძოლებს შორის. აი რატომ არის, რომ „პეტრე პირველი“ —ეს ნამდვილი ისტორიული ნაწარმოები ამ სიტყვის სრული გაგებით, იმავე დროს აღძრავს რუს ადამიანში რევოლუციურ პათოსს, ნაციონალურ სიამაყეს, მამულისათვის თავგანწირვის გრძნობას, ყველა იმ მაღალ ძორალურ თვისებას, რომელიც რუს ხალხს დღეს აქვს ბასრ იარაღად და შეუდრეკელ ფარად გერმანელ ფაშისტ დამპყრობელთან ბრძოლაში.

საშობლოს იდეის სწორი მხატვრული გახსნისა და გაშუქებისათვის ალ. ტოლსტოიმ დაუშრეტელი წყარო ჰპოვა დიდი ოქტომბრის გამარჯვებისათვის წარმოებულ ბრძოლაში. მოთხრობა „პური“ („ცარიცინის დაცვა“), რომელიც საომქალაქო ომის დოკუმენტებისა და მასალების შესწავლას ეძყარება, ისტორიის მხატვრული, რეალისტური გააზრების, რევოლუციური ისტორიზმის და რეალისტური ოსტატობის შეთავსების ნიმუშს წარმოადგენს. „პური“, ავტორის აზრით, არის „გზანი ტანჯვისანის“ მეორე და მესამე წიგნს შორის გადებული ხიდი. ასახავს რა ცარიცინის დაცვისათვის წარმოებულ გრანდიოზულ ბრძოლას, იგი ავსებს ხარვეზს ტრილოგიისას.

ამხანაგ **სტალინის** მიერ ორგანიზებულმა ცარიცინის თავდაცვამ იხსნა ახალგაზრდა საბჭოთა რესპუბლიკა. იმაზე, თუ როგორ დამთავრდებოდა ბრძოლა ცარიცინისათვის, დამოკიდებული იყო საბჭოთა ქვეყნის ბედიღბალი, საბჭოთა ქვეყნის არსებობა. ცარიცინის ეპოპეის შესწავლა დაეხმარა მწერალს კიდევ უფრო მეტი სიზუსტით და სისრულით გაერკვია და შეეცნო რევოლუციის ნამდვილი აზრი, მისი მამოძრავებელი ძალები, ბოლშევიკური პარტიის როლი შინაურ და გარეშე მტრებზე გამარჯვების ორგანიზაციის საქმეში. ამ მოთხრობის იდეური და ესთეტიური ღირსება, პირველყოვლისა, ის არის, რომ მასში, ყველაზე პირველად საბჭოთა ლიტერატურაში, მთელი სიგრძე-სიგანით და განსვრეტით არის ნაჩვენები კომუნისტური პარტიის, მისი ბელადების — **ლენინისა** და **სტალინის** როლი, მათი გენიალური შორსმჭვრეტელობა.

ამ მოთხრობის პრობლემატიკა ამჟამადაც უაღრესად თანადროული და ამაღელვებელია. დიდია მისი შემეცნებითი მნიშვნელობაც, მაგრამ ის, რაც მას ხდის განსაკუთრებით აღსანიშნავ ნაწარმოებად და აძლევს აშაღლებულ ხასიათს, არის დიდი ლენინისა და დიდი სტალინის სახეების ჩვენება. ტოლსტოისებური ცხოველმყოფელობით მხატვრულ ლიტერატურაში ჩვენი ბელადები მანამდე არავის არ უჩვენებია. ბელადთა სახეებს ალ. ტოლსტოი სწერს ისეთი სიმართლით, როგორც ეს შეუძლია დიდი ბელადებისადმი ღრმა სიყვარულით გაჟღენთილს და შთაგონებულს შემოქმედს. ასეთი ფსიქოლოგიური ჩაწვდომა ჩვენი ეპოქის უდიდესი ადამიანების ბუნებაში არის ნაყოფი იმისა, რომ მხატვარმა ალ. ტოლსტოიმ ორგანიულად შეითვისა ის დიდი იდეები, რომლებიც ამოქმედებენ სოციალისტური რევოლუციის ბელადებს და ამოძრავებენ ძასებს ახალი ქვეყნის მშენებლობისათვის.

ალ. ტოლსტოი მოესწრო გერმანელ დამპყრობლებთან საბჭოთა ხალხის სამკვდრო-სასიცოცხლო დაჯახებას. და მწერალი რომელმაც საშობლო, აკაკის სიტყვით რომ ვსთქვათ, ხატად გაიხადა, ხოლო მთელი ქვეყანა —სახატედ, არ შეიძლებოდა საშობლოს მძიმე განსაცდელ დღეებში მგზნებარე ტრიბუნად არ მოგვევლინოდა.

მარად მოსაგონარი იქნება ჩვენთვის 1941 წლის ოქტომბერი, როცა მოსკოვის კარიბჭეებთან წყდებოდა ჩვენი საშობლოს ბედი. ეს იყო უმძაფრესი და უმძიმესი განცდის დღეები, მაგრამ დიდი და შეურყეველი იყო რწმენა გამარჯვებისა ჩვენს ხალხში. ეს რწმენა მკაფიოდ გამოხატა ალ. ტოლსტოიმ შვიდი და დინჯი სიტყვებით: „დაგდგება ჟამი როცა ჩვენ გადავალთ გადამწყვეტ შეტევაზე, ფრონტის მთელს სიგრძეზე მოვდრეკთ გერმანელთა მძლავრობას და ომს ძლევამოსილი გამარჯვებით დავამთავრებთ“. ეს იყო სიტყვები შორსმჭვრეტელი მწერლისა, ნამდვილი მამულიშვილისა, რომელიც საშობლოს უმძიმესი განსაცდელის წუთებში არ დაიბნა, ოდნავ არ შედრკა.

მისი განჭვრეტა გამართლდა. მან იხილა ჩვენი ჯარის ძლევამოსილი წინსვლა ჰიტლერული გერმანიის მიწაწყალზე, მან იხილა ფაშისტური გერმანიის დამხობის დასაწყისი, იხილა გამარჯვება იმ საქმისა, რომელსაც იგი ასე მხურვალედ ემსახურებოდა, როგორც დიდი შემომქმედი და დიდი პატრიოტი.

ვანო წულუკიძე

კონსტანტინე ჭიჭინაძე

რკალში

1. მოლაშქრე

დაუფლებოდა მას ორი ვნება
და არცა სურდა თავის დაწევა:
მეცნიერება სიცოცხლის გზნებად
და ნადირობა თავშესაქცევად.

მაგრამ წყურვილი მწიგნობრულ შრომის
მოულოდნელად მასში განელდა,
როცა გრიალი გაისმა ომის
და წამოვიდა ზღვა გერმანელთა.

მშობელი მიწის ფართობი სრული
რუკაზე თვალით ბევრჯერ მოზომა:
სძლევს აქ უტეხი სლავური სული,
თუ ტევტონური გულგოროზობა?

შემდეგ, როდესაც საყვარელ ქალაქს
მოუახლოვდა საშიშროება,
ის შეუერთდა მებრძოლთა ბანაკს,
ტყვიამფრქვევს თითქო ზედ გამოეხი.

მოდის ჯავშანში ჩამჯდარი მკერდი,
მას წინ უხვდება მტკიცე კედელი, —
ათასწლოვანი ჭიდილის ბედი
აღარ დარჩება გადუწყვეტელი.

ჰაერში კვამლი იშლება შავად,
მიწა ეყრება თავზე გუნდებად.
ჰგრძნობს: ვეღარც მტერი და ვერც ის თავად
შინ ვერასოდეს ვერ დაბრუნდება.

წარმოუდგება თვალწინ ხანდახან
სახე დედის და ნორჩი ვაჟისა,
მხედარი, ყალყზე შემდგარ ქანდაკად,
და ბრწყინვალება ერმიტაჟისა.

არც გაუკვირდა და არც აღელდა,
როცა მას მკერდში მოარტყეს ტყვია.
გულალმა მწოლი თვალებს ახელდა,
მაგრამ ცის თაღი შენიშნა გვიან.

ღრუბლის მორევი ჩამოწვა მაღლით
და შიგ მან თვალი ძლივს მოატანა:
ტალღებს ებრძოდა იმისი ძაღლი
მოკლული იხვის გამოსატანად....

2. შვილიშვილი

გამხდარი და ქედმოხრილი
სწუხს მოხუცი ქალი:
შიმშილმა და მტერმა ქალაქს
შემოარტყეს რკალი.

არ უშველა მცირე მარაგს
ხელმოჭერით ხარჯვამ.
მეზობლებიც შემოაკლდა,
ვის შესჩივლოს ტანჯვა?

ცივა. ქარებს ბალტიის ზღვა
უფრო გაამძაფრებს.
შვილიშვილი აღარ უსმენს
მის ლექსებს და ზღაპრებს.

დადის ბავშვი ფერწასული,
სახე-გაცრეცილი.
მეომარ შვილს, ვაი თუ მან
აქ მოუკლას შვილი!

სანახევროდ იმას უთმობს
თავის მცირე გრამებს;
საკუთარ თავს არ დაეძებს,
ისე დააღამებს.

საბანქვეშ კი ბავშვისაგან
ცრემლებს უკეთ ძალავს.
მერე ჩასთვლემს და მოიკრებს
ძილში ახალ ძალას.

შეუყვარდა ბავშვსაც ღამე,
წევს ბუმბულში ლბილად.
დაბერებულ ბებოს მკერდზე
თურმე კიდევ თბილა!

ამ ღამით კი ჰყინავს მეტად,
ბიჭი ვეღარ თბება,
თუმცა იგი მოხუცებულს
ძალზე ეხუტება.

შემოხვია მკლავები მან
ვაწვრილებულ კისერს.
შესჩივის და ვერ აგონებს
ძილში მუდამ ფხიზელს.

მაშინ ლამფას გადუწოდა
პაწაწინა ხელი,
აუწია და გარშემო
გაიფანტა ბნელი.

რომ დახედა, ეუცხოვა
სახე მისი მკვნარი,
შეკრთა ბავშვი, კარს მივარდა,
არ იღება კარი.

ვერც გააღებს, კარგად იცის,
და კვლავ ლოგინს ეცა.
ანჯღრევს, უხრის მკლავს და მკლავი
აღარ მოეკეცა.

ცდილობს, ეგგბ შეამჩნიოს
გაღიმების კვალი.
ძალით ეხელს თვალს, და ისევ
ეხუტება თვალი.

ხელით იგრძნო მან ყინული
მოკუმული პირის.
იხედება გარეშემო
და ხმამაღლა ტირის.

ის ხან კარებს მიაწყდება,
ხან ბრუნდება უკან...
სჩანს კედელზე მამის თოფი
სურათი და რუკა.

3. სეტერი

სამი თვის წინათ იყო კიდევ ის ნებიერი,
სეტერი მკვირცხლი, ფრინველების კვალზე ნაგები.
მერე რა მოხდა, ვერ გაიგო. ძალზე მშიერი
ზიზღით ძვრებოდა სოროებში და სანაგვეში.

დალასლასებდა ცრუ იმედით კარიდან კარზე,
დაკოჭლებული, ჭუჭყიანი და უხალისო.
გაძვალტყავებულ კისერზე და მარცხენა მხარზე
ქეცმა ჩაუქრო ელვარება შავი ხალისა.

ბოლოს წაერთო საარსებო ბრძოლის თვის ძალა.
ძონძზე მიედებულს თვალს უხუჭავს უწყვეტი რული.
უმწეო ფიქრში ესახება მიზეზი მკრთალად,
თუ რად იცვალა იმის მიმართ პატრონმა გული.

ეს ალბათ მაშინ: კვალს გაუყვა სულგანაბული,
მიქცევ-მოქცევით და ბუჩქების გარშემო ბრუნვით.
ბოლოს აჩქარდა, ვერ უჩვენა დროზე ნაბული
და ნაადრევად აუფრინა ვეება ერუნი.

არა, მიზეზი შერისხვისა აი, ეს არი:
ერთხელ სიზმარში თავს დაესხა ნაგაზი წყვილი.
ზე წამოვარდა ბნელ ოთახში და უეცარი
ყეფა ასტეხა და დაქანცულს დაუფრთხო ძილი.

სად არის ახლა? სად წავიდა?.. რა მოხდებოდა,
რომ კვლავ ეღირსოს აქ ძვირფასი მზრუნველის წვევა!
ხელი გადუსვას, მოეფეროს... წამოხტებოდა
და სიხარულით გადურბენდა გაყინულ ნევას!

უცებ ქუხილი შემოესმა ზარბაზნებისა.
ო, ეს ფრინველი იქნებოდა რუხი, ან შავი!
წამს ნაპერწკალი გაუბრწყინდა ძველი ვნებისა
და მერე ისევ ხმელ თათებზე დაუშვა თავი...

პროფ. კ. მელვინეთ-უხუცესი

ახალი ქართული სიმფონიები*)

წერილი პირველი

ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების საბჭოთა მუსიკის დეკადაზე ქართული სიმფონიური კულტურა წარმოდგენილი იყო გრ. კილაძის, შ. მშველიძის, ა. ბალანჩივაძის, დმ. არაყიშვილის სიმფონიებით, ი. ტუსკიას სავიოლინო კონცერტით და ა. მაჭავარიანის საფორტეპიანო კონცერტით. ამ ცმთავარ სიმფონიურ ნაწარმოებებთან ერთად დეკადაზე შესრულებული იქნა რ. გაბიჩვაძის სიმფონიური პოემა „გამზრდელი“, გ. თორაძის სიმფონიური ციკვები და ო. ბარამიშვილის სასიმღერო ციკლი.

ხსენებული დეკადა იყო ბრწყინვალე დემონსტრაცია ქართული სიმფონიური კულტურის უჩვეულო ზრდა-განვითარებისა. ქართველი კომპოზიტორების ქმნილებებმა ფრიად მაღალი შეფასება და საყოველთაო მოწონება დაიმსახურეს. ეს ქმნილებანი საბჭოთა მუსიკის შინაგანი ძლიერების, იდეური და მხატვრული წინსვლის მაჩვენებელნი არიან. ეს ითქმის თუნდაც შ. მშველიძის მეორე სიმფონიაზე, რომელიც ქართული სიმფონიზმის ისტორიაში ფრიად მნიშვნელოვან და საამაყო მოვლენას წარმოადგენს, ეს ითქმის თუნდაც ი. ტუსკიას სავიოლინო კონცერტზე, რომელმაც გაამდიდრა და დაამშვენა დეკადის პროგრამა, ეს ითქმის თუნდაც ა. ბალანჩივაძის პირველ სიმფონიაზე—ამ შესანიშნავ ნაწარმოებზე, რომელიც ღრმად სწვდება ადამიანის გულს; ეს ითქმის ბევრ სხვა ნაწარმოებზე, რომელთა შესახებ ქვემოდ ვილაპარაკებთ.

ქართული სიმფონიური მუსიკა ამჟამად კვლავ თავის **განვითარების პროცესში** იმყოფება. ჩვენი წერილის მიზანია გავაცნოველოთ ინტერესი ამ განვითარების, ამ მხატვრული ძიებების პრობლემათა ფართო, შემოქმედებითი განხილვისადმი.

უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს ჩემი შენიშვნები აღძრავენ სურვილს გამოითქვას აზრები საქართველოს სიმფონიური მუსიკის პრინციპიულ რაობასა და მეთოდოლოგიურ გზებზე. ამ საკითხის გაშუქება ფართო დისკუსიის საშუალებით, ჩემის ღრმა რწმენით, ხელს შეუწყობს ქართული სიმფონიური მუსიკის წინსვლას და განვითარებას.

* * *

მუსიკალური კომპოზიცია, საზოგადოდ, ხმოვან მასალასთან შემოქმედების ბრძოლას წარმოადგენს. ამ მასალის დაუფლება, ორგანიზება და დაძახასიათებელ ფორმად ჩამოყალიბება, — აი ამოცანა, რომელსაც სწყვეტს ტექნოლოგიას დაუფლებული შემოქმედი თავისი ნიჭით, აზროვნებით და ალმაფრენით. სიმფონია, როგორც უძნელესი და ურთუულესი მუსიკალური ფორმა, ვერ ითმენს თავის არქიტექტურული აღნაგობის, შემადგენელ ნაწილების ვერავითარ დარღვევას და მოითხოვს მუსიკალურ აზრთა უაღრეს სიმძაფრეს და ლოგიკურ განვითარებას. ნამდვილი სიმფონიზმი ვერ იტანს აზრთა დაქუცმაცებას, მათ ფრაგმენტულობას და კალეიდოსკოპურ ცვალებადობას, ვერ ითმენს ზედმეტ მასალას და გამოთქმულის ამორფიულობას. სიმფონია, მეტადრე საბჭოთა სიმფონია არ იწერება არც კარჩაკეტილი ვიწრო ესთეტიური ჯგუფებისათვის და არც ფსევდო პოპულარობისათვის გამიზნული ხერხებით.

სიმფონიას სახეს და გამომეტყველებას აძლევს, უწინარესყოვლისა, პირველი ნაწილი, რომლის სწრაფი, მჩქეფარე და დაძაბული შინაარსი წინააღმდეგობათა ერთიანობას წარმოადგენს. ამ წინააღმდეგობათა დაპირისპირება და ურთიერთთან მათი შებრძოლება, ძათ ძორის რომელიმეს საბოლოო გამარჯვება — სავალდებულოა პირველი ნაწილისათვის, რომლის შინაარსობრივი სიმდიდრე დამოკიდებულია კომპოზიტორის საერთო განვითარებასა, აზროვნების სპეციფიურობასა და ტემპერამენტზე.

გრ. კილაძემ თავის პირველ სიმფონიას „გმირული სიმფონია“ უწოდა, ეს სიმფონია დეკადაზე მეორედ ჰოვისმინე და ამაოდ ვეძებე მის პირველ ნაწილში ყველა ის ელემენტი, რომელნიც სავალდებულო არიან სიმფონიური ალეგროსათვის: ვერ ვპოვე ვერც სწრაფი და მჩქეფარე დაძაბულობა, ვერც წინააღმდეგობათა დაპირისპირება და ურთიერთბრძოლა, ვერც შედეგი ამ ბრძოლისა. შეიძლება, კილაძის სიმფონიაში იყოს ბრძოლის ჩანასახის ნიშნები, მაგრამ რადგან დაპირისპირებული თემების სხვაობა (აგოგიური, რიტმიული, ფსიქოლოგიური) მტკიცე და გარკვეული სახით არ არის მოცემული და, რადგან ეს სიმფონია მოკლებულია დინამიური და აგოგიური ზრდა-შენელების ცვალებადობას, ამის გამო, ცხადია, სიმფონიას აკლია მუსიკალური მასალიდან გამომდინარე ბუნებრივი ფუძე შინაგანი კონფლიქტისათვის, აკლია დამაჯერებელი ასაფეთქებელი მასალა, აკლია ამ მასალის ლოგიკური და მჭიდრო ხაზოვანი ზრდა-განვითარება. ამიტომაც გ. კილაძის სიმფონიაში ლითონის ტიმპანების და თეფშების ხშირი ხმაური ნაწილობრივ ყალბი დრამატიზმის და ყალბი პათოსის შთაბეჭდილებას სტოვებს. ამგვარად გრ. კილაძის სიმფონიის პირველი წამყვანი ნაწილი ვერავითარ კონფლიქტს ვერ სახავს და ვერცა სწყვეტს. ამიტომ არც შეიძლება იყოს მასში გმირობის ელემენტები, რადგან წარმოუდგენელია გმირობა ბრძოლისა და კონფლიქტების გარეშე.

გრ. კილაძის სიმფონიზმის მეორე დაძახასიათებელი თვისებაა ჰარმონიული და არა პოლიფონიური ფუძე. გრ. კილაძის სიმფონიზმისათვის ფრიად მნიშვნელოვანი ეს გარემოება ძალზე ამარტივებს სიმფონიურ ფაქტურას, უკარგავს მას სიღრმეს, სიმძაფრეს და ორგანიული ზრდა-განვითარების ტექნოლოგიურ საშუალებებს. უდავოა გ. კილაძის დიდი ნიჭი და ოსტატობა ინსტრუმენტობის სფეროში, უდავოა მისი მიღწევები ორკესტროს და მისი ჯგუფების ხმოვანების და ბგერების **საუკეთესო ხერხების** აღმოჩენის სფეროში. გრ. კილაძეს იშვიათად თუ ჰყავს ბადალი იქ, სადაც საჭიროა ბგერათა ორიგინალურად დაჯგუფება, მათი არაჩვეულებრივად ამეტყველება, შეკეთება და შელამაზება, მაგრამ ეს არის ხშირად სილამაზით აღსავსე, მაგრამ მაინც გარეგნული ეფექტიური მხარე მისი შემოქმედებისა; ამ გარეგნულ მხარეს შეუძლია მრავალ შემთხვევაში დაჩრდილოს მუსიკალური შინაარსი და მისი ადგილი დაიჭიროს, მაგრამ ეს არავითარ შემთხვევაში არ გამოდგება სიმფონიაში, სადაც ფორმის დაუფლების მაჩვენებელია მხოლოდ შინაარსის დიალექტიკური განვითარება.

გრ. კილაძის სიმფონიის მეორე ნაწილი — „ანდანტე“, სამმაწილიანი სასიმღერო ფორმით დაწერილი, ფრიად საინტერესოა თავის ხმოვანებით, დამუშავებით და უდავოდ ავტორის მხატვრულ გამარჯვებას მოასწავებს. აქ გრ. კილაძე თავის სფეროშია. ამ ნაწილის მელოდიური მომხიბვლელობა ავტორს შეხამებული აქვს ჩელესტას რომანტიულ ამოძახილებთან. როგორც ამ მეორე, მშვენიერ ნაწილს, ისე სკერცოს ფორმით დაწერილ მესამე ნაწილს, ეტყობა ორკესტრის ხმოვანებას სავსებით დაუფლებული ნიჭიერი ოსტატის ხელი. მეტად ეფექტიურად ყღერენ ხის ჯგუფების ბგერები და სიმებიანი ჯგუფების მელოდიური შეპასუხებანი. ამ ნაწილებში სუფევს ხმოვან ფერადების უხვი თამაში და ცვალებადობა, აქ ყურთასმენის სიამოვნება სჭარბობს აზროვნებას, რომელიც ადგილს უთმობს ჰედონისტურ რეფლექსიას. ამ ხმოვან თავდავიწყებიდან მსმენელი გამოჰყავს ლითონის ჯგუფით გახმაურებულ მეოთხე ნაწილს. აქ თავდება ზეგავლენა მსმენელზე მუსიკის სამუალებით. სანახაობითი მხარე ერთვის ორკესტრის ხმოვანებას, სიმფონიურ ორკესტრს ემატება სასულე ორკესტრი, შემსრულებელთა რიცხვი თითქმის ორკეცდება. მოისმის სიმფონიის მეოთხე ნაწილის მთავარი თემა — გურული მაყრული. აქ ამ თემის დამუშავება პომპეზურ ხასიათს ატარებს. ხმოვანებენ სიმფონიური და სასულე ორკესტროები. სჭარბობენ ლითონის საკრავთა ხმები, ხმაურობენ ტიმპანები, თეფშები, დოლი და სხვ. ყველაფერი ეს სავსებით მიზანშეწონილი იქნებოდა, რომ მეოთხე ნაწილის აღნაგობას არ ჰყოფნიდეს სიმფონიური ორკესტრის შემადგენლობა და იგი კიდევ დამატებით ხმებს საჭიროებდეს, ან სიმფონიის პარტიტურა შეიცავდეს სხვაობას სიმფონიური ორკესტრის და მასზე დამატებული სასულე ორკესტრის პარტიებში. მაგრამ სასულე ორკესტრი იმასვე უკრავს, რასაც სიმფონიური ორკესტრი.

ცხადია, სასულე ორკესტრის დამატება გამართლებულია მხოლოდ სანახაობის თვალსაზრისით, ის შეტანილია პარტიტურაში, მხოლოდ დუბლიაჟის სახით, და ხელს უწყობს მხოლოდ ყალბი სირთულისა და გრანდიოზულობის შთაბეჭდილების შექმნას.

15 თებერვალს საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის კლუბში გაიმართა შემოქმედებითი დისკუსია, მიძღვნილი რ. გვეტაძის წიგნის „მართალი ნოველების“ განხილვისადმი. საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა მწერალმა **ლეო ქიაჩელმა**, რომელმაც რ. გვეტაძის ნაწარმოები „მართალი ნოველები“, დაახასიათა როგორც ფრიად საყურადღებო ლიტერატურული მოვლენა. გვეტაძის ახალ წიგნში ოსტატურადაა გადმოცემული ცალკე ეპიზოდები დიდი სამამულო ომისა. ამ წიგნში ფაქტები და მოვლენები ჭეშმარიტად რეალისტური თვალთახედვითაა დანახული და სწორედ ეს არის ნაწარმოების გამარჯვების უდავო საწინდარი.

ვრცელი მოხსენება „მართალი ნოველების“ შესახებ გააკეთა ამხ. **გიორგი ჯიბლაძემ**. დიდი ხუმატიური მასალა, რომელსაც ჩვენი ამამამული ომი იძლევა, — განაცხადა მომხსენებელმა — თანამედროვე მხატვრულ პროზას რთული პრობლემების წინაშე აყენებს.

საბჭოთა მწერლობამ უნდა ასახოს ეს ეპოქა, უნდა დაანახოს მომავალ საუკუნეებს ჩვენი ეპოქის გმირი ადამიანები, სამართლიანთა მებრძოლნი, უნდა უკვდავყოს მათი მორალური სიდიადე და პატრიოტული თავგანწირვა.

ამიტომ ბუნებრივია ჩვენი უაღრესად სერიოზული დამოკიდებულება ყოველი ახალი წიგნისადმი, სადაც მწერალი ცდილობს ასახოს სამამულო ომის მოვლენები, გვიჩვენოს საბჭოთა ადამიანები, — ისინი, ვინც საკუთარი ხელით გამოსჭედეს ჯერ უმაგალითო გამარჯვება.

ჩვენ ჯერ კიდევ არა გვაქვს ისეთი დიდი ნაწარმოებები, რომლებიც სრულყოფილად ასახავდნენ სამამულო ომის გრანდიოზულ ეპოპეას. ეს ახლო მომავლის საქმეა, მაგრამ ის მხატვრული პროდუქცია, რომელსაც ჩვენი მწერლები მოთხრობებისა და ნარკვევების სახით აქვეყნებენ — დამაჯერებლად, ცოცხლად და სადად გადმოგვცემს სამამულო ომის ცალკე ეპიზოდებს. კერძოდ რ. გვეტაძის თერთმეტ ნოველაში ღრმად განცდილი და დანახულია ფრონტის ცხოვრება, ყველა წვრილმანი და დამახასიათებელი დეტალი, დახატულია ომის სინამდვილე.

„მართალი ნოველები“ — მრავლის აღმთქმელი სათაურია, იგი მკითხველს სთავაზობს არა მოგონილ ამბებს, არამედ ნამდვილად მომხდარ ეპიზოდებს. ყველა, ვინც გულდასმით წაიკითხავს წიგნს, იგრძნობს სათაურის ჭეშმარიტებას. წიგნში ყოველი მომდევნო ნოველა წარმოადგენს წინა ნოველის ერთგვარად შინაარსობრივ გაგრძელებას, სიუჟეტური ნათესაობის გარდა ყველა ნოველას გასდევს ერთი თემატიური არტერია და იგი მათ ერთ მთლიან მოთხრობისდაგვარ ნაწარმოებად ჰკრავს.

მომქმედი გმირები სამამულო ომის მონაწილე ახალგაზრდები არიან, არც ერთ მათგანს ცხოვრების დიდი სკოლა არა აქვს გავლილი. ამ ადამიანებმა მოიტანეს ბრძოლის ველზე დიდი სულიერი კეთილშობილება, დიდი და ღრმა განცდები. მათ მისცა ჩვენმა ქვეყანამ ყველაფერი, რაც საჭიროა თანამედროვე ტექნიკისა და მოტორების ომში საბრძოლველად, მათ მისცა ჩვენმა სამშობლომ მტკიცე ნებისყოფა და მხურვალე საბჭოთა პატრიოტიზმი. ჩვენს წინ დგანან პოლკის საექიმო პუნქტის უფროსი ნოდარი, მისი თანაშემწე რეჩკოვი და სანიტარი კორენკო, რომელთა საბრძოლო თავგადასავალი იწყება ნოველიდან „შეხვედრა“. ადგილის გადანაცვლებისას უკრაინის ერთ სოფელში, ისინი თავს შეაფარებენ ერთადერთ დაუნგრეველ სახლს: შემთხვევით შეხვდებიან აქ ერთმანეთს ამავე სახლის პატრონები — ახალგაზრდა პარტიზანი ქალი მარინა რადუმცევა და მისი ძმა—პეტრო, რომელიც ამ საექიმო პუნქტში მოიყვანეს. ნოველა „ყანაში“ შეტევის ბატალური სცენა ავტორს აწერილი აქვს ისე მშვიდად, აუღელვებლად, რომ იგი მთელი თავისი ვრანდიოზულობით წარმოსდგება ჩვენს თვალწინ.

შემდეგ მოიხსენებენ ახასიათებს ნოველებს — „მარინა“ და „დნეპრის პირად“.

ნოდარის ბრძოლა დნეპრის ტალღებთან, ბრძოლა სიცოცხლისათვის უნებურად მოგაგონებთ ჯეკ ლონდონის „სიცოცხლისადმი სიყვარული“, სადაც აღწერილია ადამიანისა და ცხოველის ბრძოლა არსებობისათვის. მაგრამ ჯ. ლონდონის ნოველის გმირის მიზანი ცხოვრებაში მხოლოდ ოქროა, მის სწრაფვას სიცოცხლის უნარჩუნებისაკენ მხოლოდ და მხოლოდ ოქროს შეძენის ეგოისტური სურვილი ასულდგმულებს, რადიკალურად საწინააღმდეგოა ნოდარის მიზანი, მას ესმის თავისი როლი — სამშობლოს პატრიოტისა და დამცველის.

ნოველაში „მეგობრის სისხლი“ დახატულია ნოდარის სულიერი **ტკივილი, პეტროს სიკვდილით** გამოწვეული. და ამ **ტკივილს მარტო** ნოველის გმირი კი არა, მკითხველის გულიც განიცდის.

საინტერესო სიუჟეტზეა აგებული „ხატი და ხმალი“, მაგრამ განსაკუთრებით დამახასიათებული ქების ღირსია „ყინულის ქანდაკება“. ახალგაზრდა გოგონა, რომელმაც მოჰკლა გერმანელი ოფიცერი, ხელში ჩაუვარდა ჯალათებს. მძაფრად არის დახატული ვასილისას დასჯის სურათი. იგი ყინვაში გაჰყავთ და ბოძზე მიკრულს თავზე კასრით წყალს ასხამენ. ის ყინულის ქანდაკებად იქცევა. ეს გეროული წამება მძაფრი შურისგების გრძნობას აღძრავს მკითხველში.

„ვარსკვლავი“, — უკანასკნელი ნოველა ამ წიგნისა, სერიოზული მიღწევაა ჩვენს თანამედროვე ქართულ საბჭოთა პროზაში.

ასეთია რ. გვეტაძის ახალი წიგნი. ის დაწერილია მხატვრულად დამაჯერებელი ტონით და სადა, ნათელი საღებავებით. რ. გვეტაძის ახალი წიგნი უეჭველად შევა საბჭოთა მწერლობის საგანძურში როგორც კარგი ნაწარმოები ამაღელვებელ თემაზე. მიუხედავად ამისა, იგი მხოლოდ დასაწყისია იმ დიდი მხატვრული ეპოპეისა, რომელიც სამამულო ომის თემატიკაზე უნდა შეიქმნას.

კამათი დაიწყო ამხ. **ლევან ასათიანის** სიტყვით. რ. გვეტაძის „მართალი ნოველები“ — განაცხადა ორატორმა — ქართული საბჭოთა პროზის ღირსეული შენაძენია. ამ წიგნში სამშობლოს სიყვარული მოცემულია როგორც საბჭოთა ადამიანის სიცოცხლის მთავარი ძალა. ნოველებში მშვენივრად არის ნაჩვენები საბჭოთა ადამიანის მოვალეობის დიდი გრძნობა. ეს წმინდათაწმინდა გრძნობები, ჩვენს ხალხს რომ სასამაყოდ აქვს, გადმოცემულია არა ტრაფარეტულად, არა სარეკლამო ხაზებით, არამედ თვითეული გმირის ყოველდღიურ თავგადებულ მოქმედებაში. ეს არის ჭეშმარიტი პატრიოტიზმი, ეს არის პატრიოტიზმის ნამდვილი გაგება. უმწიკლო მეგობრობა, რომლითაც გამსჭვალულნი არიან ერთურთის მიმართ ნაწარმოების გმირები, მოხდენილად და დაჯაჯერებლად არის გადმოცემული: ამ წიგნში იგრძნობა ის კეთილშობილური სითბო, ყოველი ჩვენთაგანი რომ გულში დატარებს ჩვენი მებრძოლების მიმართ. მოხდენილი ლაკონიურობით აღწერილი მხატვრული დეტალები, რომლითაც მდიდარია ნოველები, უეჭველად ლამაზ ჩუქურთმებს ქმნიან წიგნში.

შემდეგი სიტყვით გამოდის ამხ. **აკაკი გაწერელია**, რამდენადაც ნოველას უნდა ახასიათებდეს კომპოზიციური დასრულებულობა, — აცხადებს იგი, — ამდენად რ. გვეტაძის ახალი ნაწარმოებები მართლაც ნოველები არის, მაგრამ ნოველისათვის ასევე სავალდებულოა, რომ იგი მხოლოდ ერთ ეპიზოდს შეიცავდეს. აღნიშნულ წიგნში ნოველები ისე არიან გადაბმული ერთმანეთთან, რომ უფრო მოთხრობა შეგვიძლია მივიჩნიოთ იგი, ხოლო ნოველები მის ცალკე თავებად. შტრიხებისა და დეტალების განმაზოგადოებელი განფენილობაც ამის სასარგებლოდ ლაპარაკობენ. „მართალი ნოველები“ რეალისტური ხასიათის ნაწარმოებია. გმირი მთელი თავისი შინაგანი საუკეთესოთი რომ დაიხატოს — საჭიროა რათა მან განვლოს დიბრკოლებათა ქსელი, რათა გამომეღვნდეს მისი შინაგანი ესთეტიკური ბუნება. წიგნში კი ეს არ სჩანს. ავტორმა ძალიან ინტენსიური დამოკიდებულება გმირისადმი. ასეთმა მიდგომამ ვერ ბოგვა გმირის ფსიქიკის ანალიზი, რაც აუცილებელია რეალისტური ნაწარმოებისათვის, რაც შეეხება თხრობის სტილს, ეს უეჭველად იგრძნობა ოსტატური სისადავე, როგორც ამ წიგნის ავტორმა როგორც ბელეტრისტმა ნაყოფიერი შემოქმედებითი გზა გაიარა.

აღსანიშნავია აგრეთვე თავისებური მაგრა ბეიზაეების მოხაზვისა. წიგნში არის კარგი დეტალები — ავტორის მხატვრული თვალსაზრისი.

ამხ. **იაკინთე ლისაშვილის** აზრით რ. გვეტაძის ახალი ნაწარმოებების წარმატება იმსჯნება თხრობის სადა, რეალისტური სტილით: აღნიშნული ნაწარმოები რასაკვირველია არ არის რომანი, რადგანაც მასში არ არის მოცემული მომქმედ პირების სულიერი ევოლუცია, ჯარამ იგი არც ნოველა, რადგანაც ამ უკანასკნელის ელემენტარულ ფარგლებს გარეთ ადის. იგი შეიძლება ითქვას სრულიად ახალი ჟანრის ნაწარმოებია, რომელიც არც ერთ გაკრცელებულ ნიმუშს არ ჰგავს.

ეს წიგნი — ამბობს ამხ. **გიორგი ნატროშვილი** — პირველ რიგში ყურადღებას იქცევს თავის გულწრფელი პატრიოტული მღელვარებით. საბჭოთა ადამიანების წმინდათაწმინდა გრძნობანი აქ სადათ, გულწრფელად და დამაჯერებელი ფერებით არის გადმოცემული. ავტორი ყველგან ინარჩუნებს თავის უნაზს ლირიზმს და დამაჯერებლად ხატავს საკრონტო ცხოვრებას. ნოველა „ვარსკვლავი“ რომელიც ოდნავ ლომაურის „ქაჯანას“ მოგაგონებს — საუკეთესო ფსიქოლოგიური ნაწარმოებია.

ნოველაში „ხატი და ხმალი“, — ამბობს ამხ. **დავით შამათავა** გადმოცემულია სამოქალაქო ომის ტრადიციების აღდგენა ჩვენს დროში, ჩვენი მებრძოლების მიერ. ნოველა „ყინულის ქანდაკება“ საინტერესოა მხატვრული კონტრასტების თვალსაზრისითაც.

„მართალი ნოველები“ გაჟღენთილია იმ დიადი ინტერნაციონალური იდეით, რომელმაც ჩვენს სამშობლოში შეისხა ფრთები — ამბობს ამხ. **სანდრო შანშიაშვილი**. რ. გვეტაძის ახალმა წიგნმა ნათელჰყო, თუ როგორ აღელვებს ჩვენს მწერლობას და ჩვენს მკითხველებს დიადი სამამულო ომის აქტუალური საკითხები ასახვა.

დისკუსიის ბოლოს სიტყვა წარმოსთქვა „მართალი ნოველების“ ავტორმა ამხ. **რაფიელ გვეტაძემ**. როცა ამ წიგნს ვწერდი,—განაცხადა მან—ცოტა რთულ მდგომარეობაში ვიყავი; ჯერ ერთი იმიტომ, რომ საერთოდ სამამულო ომის თემა დიდი თემა არის, მეშინოდა ვაი თუ ვერ ავსახო ყველაფერი ისე ღირსეულად, როგორც მოითხოვს თემა-მეთემი. გარდა ამისა, ამ წიგნის გმირად ავიღე ჩემი ახლობელი ადამიანი, რაც ერთგვარ ფარგლებში მაყენებდა. ეცდილობდი ზედმეტ ფერებში არ დამეხატა იგი და ზედმეტი რამ არ მიმეწერა მისთვის, თანაც ვცდილობდი შესაფერი ფორმა მომენახა ამ გმირის ფრონტზე ბრძოლისა და თავგადასავლის ასასახავად. მოთხრობა რომ დამეწერა, განსაზღვრულ ნაკვეთზე მაინც, საჭირო არის ექსპოზიცია და მერე მისი განვითარება. საერთოდ მოთხრობა სხვა სტილს მოითხოვს, ვიდრე ეს წიგნია დაწერილი. მე ვარჩიე ნოველების ფორმა. ნოველა არის დამთავრებული, კომპოზიციურად შეკრული ამბავი, ზოგჯერ დიდი რომანის სიუჟეტის დამტევი ფორმა. ნოველა ისეთივე ფორმაა პროზაში, როგორც სონეტი პოეზიაში. მაგრამ მე აქ ოდნავ გადავუხვიე მას, ეს მე ჩავიდინე შეგნებულად. თუ ზოგიერთი დეტალები შემდეგ ნოველებში იხსნება, ეს იმიტომ, რომ თვითეული ნოველა თავის დამოუკიდებელი კომპოზიციით, შინაგანი ცხოვრებით, იმავე დროს წარმოადგენს წინა ნოველის გაგრძელებას და შემდეგი ნოველის სათავეს, რაც წიგნს მთლიან, ერთი შენობის სახეს აძლევს. საერთოდ, ერთ მთავარ გმირზე დაწერილ ნოველების ურთიერთ კავშირს მოითხოვდა ფონიც.

მომხსენებელმა, ამხ. გ. ჯიბლაძემ სწორად და მართებულად აღნიშნა, რომ ეს ნოველები დაწერილია ნახევრად ლირიულ ტონებში. ეს გზა ცოტა სახიფათო იყო. შეიძლებოდა ამ გზიდან ადვილად გადაჩეხვა ბანალურ სენტიმენტალიზმში. ეს წერის დროს ყოველთვის მახსოვდა და მგონი მოვახერხე მისგან თავის დაღწევა.

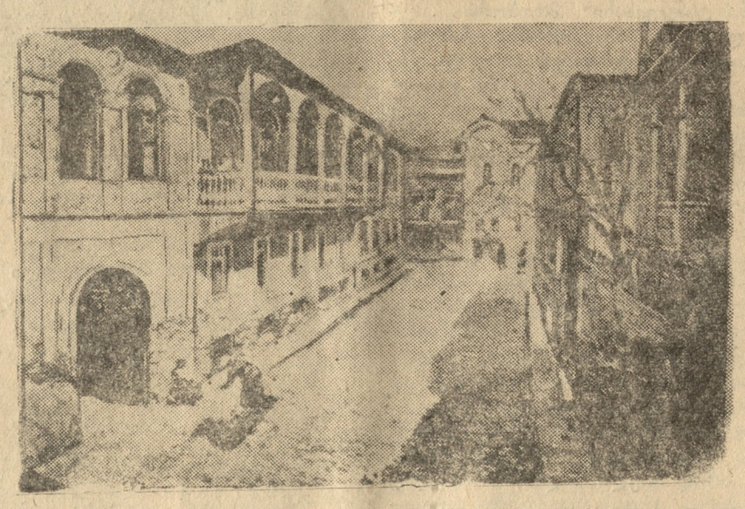

ძველი თბილისი. სურათი მხატ. ა. **ციმაკურიძისა.**

„მართალი ნოველები“

რ. გვეტაძის ახალი წიგნის საჯარო განხილვა

გიორგი ლეონიძე

გრიბოედოვი და საქართველო

იმპერატორების რუსეთის მთავრობა საუკეთესო რუს პოეტებს საქართველოში გზავნიდა სასჯელის მოსახდელად. მაგრამ ამ პოეტებისათვის საქართველო ხდებოდა დაუმრეტელ მთაგონების წყაროდ. — ჰპოეტობდნენ რა ჩვენი ქვეყნის ბუნებაში ძისი ხალხის ცხოვრებაში შემოქმედების მასსაზრდოებელ ძალას.

პუშკინის შედევრები საქართველოზე ყველასათვის ცნობილია. დიდებული პოეტი გატაცებული იყო საქართველოთი, ამ კეთილშობილურად შეაფასა ქართველების ვაჟკაცობა („რაც არა ერთხელ დაუმტკიცებიათ ჩვენი დროშების ქვეშ“-ო), და „ქართველების გონებრივი ნიჭიერებას დიდი მომავალი“ უწინასწარმეტყველა.

პუშკინის და ლერმონტოვის პოეტური აღმაფრენა და თავისუფლებისათვის ბრძოლის პათოსი გამოხმაურებას ჰპოვებდა ქართველ პოეტების შემოქმედებაში.

ალ. გრიბოედოვი შესამე მეგობარია ქართველი ხალხის სულიერი ინტერესებისა.

პოეტის ერთი მეგობარი შემთხვევით როდი იგონებს: „საკმარისი იყო მოხვედრილიყო იგი საქართველოში, რომ დაღლილს, გულგატეხილს ისევ მოუვლიდა პოეზიის ხარისი“.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ გრიბოედოვი პუშკინზე და ლერმონტოვზე უფრო ადრე და უფრო ღრმად ჩასწვდა საქართველოს ცხოვრებას, მის წარსულს, მის გულისცემას.

იგი **პირველი** რუსი მწერალია, დაინტერესებული ქართველი ერის კულტურულ-პოლიტიკურ-ეკონომიურ ცხოვრებით. იგი გულმოდგინებით და დიდის დაკვირვებით სწავლობდა საქართველოს ყოფა-ცხოვრებას, ეცნობოდა მის ზნე-ჩვეულებას, ფსიქოლოგიას, ხასიათს. მას იტაცებდა ქართული თქმულებანი, ქართული ხალხური მუსიკა და პოეზია.

თუ პუშკინი და ლერმონტოვი მხოლოდ მცირე ხნის სტუმრები იყვნენ საქართველოსი, მხოლოდ თვალგადაელებით მცოდნენი ჩვენი ქვეყნისა, გრიბოედოვს ბედმა არგუნა რამდენიმე წლის მანძილზე ყოფნა ჩვენს სამშობლოში და მუშაობა ჩვენი ქვეყნის ასპარეზზე.

შემთხვევით როდი სწერს გრიბოედოვის შესახებ ერთი მისი მეგობარი: „საქართველო იყო ნამდვილი ასპარეზი მისი მოღვაწეობისა, აქ გაატარა საუკეთესო დრო თავისი ცხოვრებისა—მას უყვარდა საქართველო ისე. მხურვალედ, ისე წმინდად როგორც იშვიათად თუ ვინმეს უყვარს თავისი სამშობლო.

თუმცა ბევრი არ გაუკეთებია მისთვის, მაგრამ მას სურდა და ბევრს რამეს სასარგებლოს გააკეთებდა, რომ მის ნაადრევ გარდაცვალებას არ შეეწყვიტა მისი მოღვაწეობა“. (ვ. გრიგორიევის წერილი, თბილისში დაწერილი 1829 წ. 20 ივლისს, ხოლო დაბეჭდილი ჟურნ. „Сын отечества“-ში 1830 წ., № 2, გვ. 87-94).

გრიბოედოვს უყვარდა ალაზნის „მარად ჭაბუკური“ ქვეყანა, „არაგვის გაზაფხულიანი ნაპირები“, მაგრამ საქართველოს კარებში შემოსვლისას, მას ღღიურში აქვს ჩანიშნული ისიც, რომ დარიალის კლდეების თავზე, საქართველოს ცაზე, მან შენიშნა ქორი, — „პრომეთეოსის მწიწკნელის ჩამომავალი“.

ჭეშმარიტად საქართველო გრიბოედოვისათვის იყო მეორე სამშობლო. დიდმა პოეტმა სამუდამოდ დაუკავშირა თავისი სახელი საქართველოს. აქ გაიშალა მისი ტალანტი, აქ გრძელდებოდა მისი ლიტერატურული მუშაობა, მომავალი სამწერლო გეგმა მას უმთავრესად ქართულს მასალებზე ჰქონდა აგებული და ბოლოს ქართულ მიწაში გაითხარა მისი საფლავი.

* * *

გრიბოედოვი პირველად ჩამოვიდა თბილისს 1818 წ. ოქტომბერს, ხოლო 1828 წ. 9 სექტემბერს იგი უკანასკნელად გამოეთხოვა მას. პუშკინი ამბობდა, რომ გრიბოედოვმა საქართველოში მთელი თავისი დრო გაატარა „განმარტოებულს, დაუცხრომელ მუშაობაში“. კერძო მიმოწერაში თვით გრიბოედოვიც აღნიშნავს თავის „პოეტურ მუშაობას“, რაშიც უმთავრესად იგულისხმება მუშაობა კომედიაზე „ვაი ჭკუისაგან“. ეს დიდებული ნაწარმოები შემზადდა და შეიქმნა თბილისში.

ბულგარინის გადმოცემით, გრიბოედოვმა კომედია დაასრულა თბილისში, 1822 წელს. მხოლოდ ზოგის აზრით, მან თბილისში მხოლოდ ორი პირველი მოქმედება დასწერა.

1822 წ. თბილისში მყოფი მისი მეგობარი პოეტი ვ. კიუხელბეკერი სწერდა: „ყოველ შემთხვევაში, მე პირველს მიკითხავდა ყოველ, თვითეულ სცენას მყისვე, დაწერის შემდეგ“-ო. (სხვათა შორის, დასძენს, რომ გრიბოედოვს წერის დროს ყოველთვის ეცვა ქართული ახალუხი).

ასე, დიდი მწერალი ძველი თბილისის ქუჩაზე ემზადებოდა ბრძოლისათვის. თბილისიდან გაისმა მისი მებრძოლი ხმა.

ეჭვი არაა, კომედიის გმირების ინდივიდუალური დამუშავების დროს, მან გამოიყენა იმავე დროს თბილისელ სკალოზუბების, ფამუსოვების, ზაგორეცკების და რეპეტილოვების ელემენტებიც.

ყოველ შემთხვევაში, კომედიაში თბილისური „მასალას“ თავისი წვლილი უნდა ჰქონდეს შეტანილი. შემთხვევითი არაა, რომ თვით ჩაცკი სამი წლის ხეტიალის შემდეგ მოსკოვში ჩადის საქართველოდან: „მე იმ ქვეყანაში ვიყავი, სადაც მწვერვალებიდან ქარი ჰფანტავს თოვლის ნაფერთალებს“— ამბობს იგი.

ასევე თბილისიდან ჩავიდა პეტერბურგს პირველი გადათეთრებული ეკზემპლიარი გენიალური კომედიისა.

საგულისხმოა, რომ „ვაი ჭკუისაგან“ პირველად თბილისში დაიდგა 1827 წელს მაშინ, როცა მოსკოვსა და პეტერბურგს მხოლოდ 1831 წელს წარმოადგინეს.

დღემდის ზოგიერთები ამტკიცებენ თითქოს ხსენებული კომედია პირველად ქ. ერევანში დაიდგა (ნაწყვეტების სახით) ერევანში დაბანაკებულ სცენის მოყვარე ოფიცერთა მიერ, მაგრამ საკმარისი ცნობები არსებობს, რომელთა მიხედვით „ვაი ჭკუისაგან“ პირველად დადგმულია თბილისში, 1827 წელს. სხვათა შორის, შენახულია თბილისური ვარიანტი, თვით გრიბოედოვის ხელით შესწორებული „თბილისში წარმოსადგენად 1827 წელს“, როგორც დასძენს გრიბოედოვის აკადემიურ თხზულებათა ცნობილი გამომცემელი ი. შლიაპკინი. (ტ. II, გვ. 523) არსებობს კიდევ სხვა დამადასტურებელი ცნობები 1827 წ. თბილისში გრიბოედოვის კომედიის დადგმის შესახებ[1]).

გრიბოედოვმა თბილისშივე დასწერა პოემა კახეთის ცხოვრებიდან — ტყვედ გაყიდული კახელი ყრმის თავგადასავალი („მეყალიონე“) და ბოლოს, რომანტიკული ტრაგედია „ქართული ღამე“, (ქართულ ლეგენდის საფუძველზე). 1828 წ. გრიბოედოვმა პეტერბურგში წაიკითხა თავისი ახალი ტრაგედიის ნაწყვეტები და წარუშლელი შთაბეჭდილება დასტოვა.

გრეჩის სიტყვით „ქართულ ღამესთან“ შედარებით „ვაი ჭკუისაგან“ მხოლოდ კალმის სინჯვა იყოო“, ბულგარინის სიტყვით, იგი უნდა ყოფილიყო არა მარტო რუსულ, არამედ ევროპის მწერლობის სამკაულიც.

დიდ იმედებს ამყარებდა ამ ქართულ მასალაზე აგებულ ტრაგედიაზე თვით გრიბოედოვიც. ჩვენამდის მხოლოდ ტრაგედიის ნაწყვეტებმა მოაღწიეს. ფიქრობენ, რომ იგი ავტორს არ დაუმთავრებია. ზოგის აზრით იგი დაიღუპა ავტორთან ერთად.

საყურადღებო ცნობას იძლევა დრამატურგი **დავით ერისთავი**. მისი სიტყვით, აკაკი წერეთელს უნახავს „ქართული ღამის“ ხელნაწერი **დამთავრებული სახით** ალექსანდრე წერეთლის ოჯახში. ხელნაწერი ჭავჭავაძეების ოჯახიდან გაუტაცნიათ და შემდეგ ალ. წერეთლის ძამას, ცნობილ ბიბლიოფილ გ. წერეთელს შეუძენია. ალ. წერეთლის სიკვდილის შემდეგ, დავით ერისთავს უძებნია, მაგრამ ხელნაწერი ვეღარ აღმოუჩენია. (იხ. დ. ერისთავის წინასიტყვ. გვ. II).

საგულისხმოა ერთი პატარა ფაქტიც. სახელდობრ ის, რომ გრიბოედოვის მ

ბრ. ბერძენიშვილი

მჯრის ზურგში

უკრაინული სიმღერა

ჩვენებმა დნეპრი გადალახეს და ზედიზედ ანთავისუფლებენ უკრაინის ქალაქებსა და სოფლებს. გერმანელები სასოწარკვეთილებით ებღაუჭებოდნენ ნიკოპოლსა და კრივოიროგს. საჭირო იყო ფრონტზედ მაშველი ძალებითა და იარაღით დატვირთულ ეშელონების გაგზავნა. მეშანქანეები არა ჰყავდათ.

საფრონტო შტაბში ჰყარა უკრაინელი შემოიყვანეს.

— რა გვარი ხარ?

— კუჩმა.

— რა გქვია?

— ვიქტორი.

— მემანქანე?

— ყოფილი მემანქანე.

— ყოფილი?! მაგას მნიშვნელობა არა აქვს, შენ ამ საღამოს ეშელონს წაიყვან.

— საით?!

— გამყოლი გეტყვის, — გენერალს მემანქანესთან მეტი ლაპარაკისათვის არ ეცალა, ვიქტორ კუჩმას შვილთან გამომშვიდობების საშუალება მისცეს.

ათი წლის ვლადისლავი გულის ფანცქალით ელოდა მამას. ვიქტორი გამყოლთან ერთად შევიდა ოთახში, შვილს გამოემშვიდობა.

— სად მიხვალ მამა?

— არ ვიცი შვილო, მაგრამ ნუ გეშინია, მალე დავბრუნდები, — ამ სიტყვებით ვიქტორმა კედელზედ ჩამოკიდებული ბაიანი ჩამოიღო და შვილს გადასცა.

— როცა ძალიან მოგინდეს ჩემი ნახვა, ეს ბაიანი აიღე და დაუკარი, დაუკარი უკრაინული სიმღერა, მე რომ გასწავლე, სადაც უნდა ვიყო შენთან გავჩნდები. მე კი ჩემს ბანდურას წავიღებ.

— ბანდურა რათ გინდა მამი, ის სრულებით აღარ უკრავს — შეესიტყვა შვილი.

— ცოტას შევაკეთებ და ნახე როგორი ხმა გამოიღოს. შეიძლება ბანდურა შევაკეთო? შეეკითხა გამყოლს მემანქანე, თან სკივრიდან ძველი ბანდურა ამოიღო.

— დაუჩქარე, — ჩქარობდა გამყოლი.

— ამ წუთში, — ვიქტორი ფარდულში შევიდა სადაც ძველმანი ეყარა. ბანდურაში რაღაც ჩვარში შეხვეული ნივთი ჩასდო, ბანდურას ატკლეკილი ფიცარი დააჭედა და ოთახში შემოვიდა.

— უკვე ყველაფერი მზად არის, მშვიდობით შვილო.

მემანქანემ შვილი მკერდში ჩაიკრა და მისდაუნებურად თვალთაგან ცრემლები წასკდა.

— მამა!

— იარე, — შეღრიალა გამყოლმა და მუმანქანეს შვილთან გამომშვიდობების საშუალებაც კი არ მისცა, წინ გაიგდო.

მე რომ მათ სახლთან ჩავიარე, ვლადისლავი ჭიშკართან იდგა და იცრემლებოდა, ბავშვმა ცრემლების ყლაპვით მიაბო ყველაფერი.

* * *

ჯარითა და იარაღით დატვირთული გერმანელთა სამხედრო ეშელონი ფრონტისაკენ მიჰქროდა. ვიქტორი ორთქლმავლის ღუმელს თვალს არ აშორებდა. მიჰქრის ეშელონი და მის ბორბლებს ქვეშ ჰკვნესის უკრაინის მიწა, შორს არტილერიის გუგუნი ისმის. მემანქანემ მთვარით განათებულ ველებს გადახედა და ამოიოხრა. გამყოლი ხშირად სინჯავდა თავის ავტომატს, თვითმფრინავთა ხმაური მოისმა. ეს გერმანელთა გამანადგურებლები მიაცილებდენ ეშელონს. უკვე გარკვევით ისმოდა ტყვიამფრქვევების კაკანი. ეშელონი დიდ ხიდს უახლოვდებოდა. იქნებ აქ არიან პარტიზანები? ფიქრობს მემანქანე, მაგრამ ხიდს ორივე მხარეს ს. ს.-ელები იცავდენ. სხვა გზა არ იყო. მემანქანემ ბანდურა აიღო, სიმებს ხელი ჩამოჰკრა, ერთხელ კიდევ გადახედა უკრაინის ველებს და ბანდურა ორთქლმავლის ღუმელში შეაგდო... ეშელონიდან ნამსხვრევებიღა დარჩა. ხრამში გადაჩეხილ ორთქლმავალს დიდხანს ასდიოდა შავი კვამლი.

მეათე დღეა ელის ვლადისლავი თავის მამას. მეთერთმეტე დღეს სოფელში ისეთი სროლა ატყდა, რომ ფეხ ქვეშ მიწა ცახცახებდა. ვლადისლავი ღუმელის კუთხეში მოკუნტული შიშისაგან სულს ძლივს ითქვამდა, — სად არის მამა? ნეტავ ასე რათ დაიგვიანა? სროლა უკვე მათი სახლის წინ ისმოდა. ეზოში ყუმბარა აფეთქდა, ვლადისლავი ადგილიდან ვეღარ იძვრის.

— სადა ხარ მამა, შეღრიალა ბავშვმა და უცებ ბაიანი მოაგონდა, დიდის სიფრთხილით აიღო და შიშაკრავი თითები ბაიანის კლავიშებზედ ამოძრავდენ. სოფელში გარკვევით გაისმა ძლიერი რუსული ვაშა... ჩვენებმა დასახლებული პუნქტი აიღეს. ბავშვი ღია ფანჯარასთან იდგა და ბაიანზედ უკრაინულ სიმღერას უკრავდა და ისე იღიმებოდა, რა ღიმილითაც რგი ხშირად ხვდებოდა მამას.

ჩვენი ტანკები დასავლეთისაკენ მიეშურებოდენ.

საზეიმო საღამო მწერალთა კლუბში

ოცდაათხუთ თებერვალს საქართველოს საბჭოთა მწერლების კლუბში შესდგა მწერალთა და მუშა-მოსამსახურეთა საზეიმო სხდომა, მიძღვნილი წითელი არმიის ოცდამეშვიდე წლისთავის და საბჭოთა საქართველოს ოცდამეოთხე წლისთავისადმი.

მოხსენებით თემაზე „წითელი არმიის ოცდამეშვიდე წლისთავი და საბჭოთა საქართველოს ოცდამეოთხე წლისთავი“ გამოვიდა ამხ. დიმიტრი ბენაშვილი.

ამხ. დიმიტრი ბენაშვილის მოხსენების შემდეგ ლექსები წაიკითხეს პოეტებმა: ვიქტორ გაბესკირიამ, გიორგი შატბერაშვილმა და იოსებ გრიშაშვილმა.

კონსტანტინე გამსახურდიას ისტორიული რომანები

ბ. ზახოდერის სტატია მოსკოვის „ლიტერატურნაია გაზეთაში“

როგორც ჩვენს მკითხველებს მოეხსენებათ, გასულ წელს რუსულ ენაზე ითარგმნა კოსტანტინე გამსახურდიას ორი ისტორიული რომანი „დიდოსტატის მარჯვენა“ და „დავით აღმაშენებელი“. მოსკოვის „ლიტერატურნაია გაზეთას“ 17 თებერვლის ნომერში ამხ. ბ. ზახოდერი არჩევს რა ამ ორივე ნაწარმოებს, სხვათაშორის სწერს შემდეგს:

„თავისი მნიშვნელობით ერთნაირი როდი არიან პერიოდები, რომელთაც ავტორი ამ ორ რომანში აგვიწერს. დავით აღმაშენებლის მეფობის დრო, როცა წარმოიშვა დამოუკიდებელი საქართველო, არ ჰგავს მეფე გიორგის წვრილმანი ფეოდალური შფოთით აღსავსე დროს. თანაბარი არ არიან აგრეთვე თავისი მნიშვნელობით ქართველი მწერლის ორი განსახილავი ნაწარმოები... მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ ქართველი მწერლის (იგულისხმება კ. გამსახურდია—რედ.) შემოქმედებაზე, როგორც არაჩვეულებრივ, დიდ მოვლენაზე. მე-11 საუკუნის საქართველო პირველად დგას მკითხველის წინაშე ესოდენი პლასტიკური გარკვეულობით, ესოდენი გასაოცარი დეტალიზაციით. სამუდამოდ ახლობელი და ნაცნობნი ხდებიან პეიზაჟები, ცალკეული ჟანრული სცენები, ნადირნი, ფრინველნი, ხენი, მთელი სულიერი და უსულო სამყარო.

მხოლოდ სპეციალისტს, რომელსაც შუასაუკუნეების აღმოსავლეთის ისტორია შეუსწავლია, შეუძლია ღირსეულად დააფასოს ავტორის მიერ შესრულებული ვეებერთელა შავი საშუშაო.

მართლაც, მწერალი, რომელმაც ისურვა თავისი დრო შუა საუკუნეების აღმოსავლეთის შესწავლას მოახმაროს, დღეს დღეობითაც უაღრესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში იმყოფება იმ მწერალთან შედარებით, რომელიც დასავლეთის ისტორიულ თემებს ამუშავებს. ყოველი დეტალი, საქმეში ჩაუხედავი ადამიანისათვის ძლივს შესამჩნევი ყოველი შტრიხი—ხანგრძლივი და ზოგჯერ ტანჯვით აღსავსე ძიების შედეგია. ერთი ენის კი არა, რამდენიმე ენის ცოდნა ასეთი მწერლისათვის, ისევე სავალდებულოა, როგორც ისტორიკოსისათვის. ადგილად როდი ამხელს თავის საიდუმლოს წარსული დრო იმ სფეროებში, სადაც არ უმუშავიათ მკვლევართა მთელს თაობებს.

გამსახურდია ბედნიერად ათავსებს თავის შემოქმედებაში წარმოსახვის ცოცხალ წარმტაც ნიჭს, მკვლევარის ზედმიწევნით სიზუსტესთან.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ კ. გამსახურდიამ ჩვენთვის აღმოაჩინა მე-11 საუკუნის საქართველო მისი ზვიადი ვერაგი ერისთავებით, რომლებიც მთის მიუვალ ციხე-სიმაგრეებში შეხიზნულან, მისი ბიზანტიური სამონასტრო ცხოვრებით, ეკლესიებით, ტაძრებით.

„დავით აღმაშენებელში“ რეალიზმი და გამოსახვის პლასტიურობა კიდევ უფრო მაღლა სდგას, ვიდრე „დიდოსტატის მარჯვენაში“.

თავის შემოქმედებითი ხერხებით მისდევს რა რომანის კლასიკურ ფორმებს, ავტორი ისე, როგორც მისი წინამორბედნი გასულ საუკუნეში, მოქმედი პირების დასახასიათებლად მართავს ვრცელს ბიოგრაფიულ ცნობებს. ასეთი ხერხის სისტემატიური გამოყენების შედეგად მკითხველი ხედავს ისტორიული პორტრეტების მთელ გალერეას, მრავალი ამ ბიოგრაფიებიდან საინტერესოა არა მარტო მხატვრული, არამედ მეცნიერული თვალსაზრისითაც“.

მშობლიური კერის დაცვა. სურათი მხატ. კ. გრძელიშვილისა.

სამხედრო კორესპონდენტი

ქართველმა მეომრებმა არა ერთგზის ისახელეს თავი სამამულო ომის ფრონტზე. მოძმე ხალხის შვილებთან ერთად, მათთან მხარდამხარ, დიდი რუსი ხალხის მეთაურობით ისინი ომის პირველი დღეებიდან აცამტვერებენ, სპობენ ჰიტლერელ არამზადათა ბრბოებს. კავკასიის მისადგომები, ყუბანის ველები, ყირიმის მიდამოები მოწმენი არიან ქართველთა სამხედრო ქველობის, რაინდული სიმამაცის, სა-

მშობლოსა და დიდი სტალინისადმი უსაზღვრო ერთგულებისა. მთელი ომის განმავლობაში ყოველდღიურად ახარებდა ხოლმე გაზეთი ხალხს ქართველების ვაჟკაცობას.

ომის დაწყებისთანავე საბჭოთა მწერლობამ ერთსულოვნად დარაზმა თავისი ძალები ფრონტის დასახმარებლად. მრავალი მოწინავე საბჭოთა მწერალი წავიდა მომქმედ არმიაში; ომის ამ მემატიანეთა შორის, იმ ადამიანთა შორის, რომელნიც შთამომავლობისათვის აღბეჭდავენ საბჭოთა ოფიცრებისა და მებრძოლების ლეგენდარულ გმირობას — არის მწერალი კონსტანტინე ლორთქიფანიძე. ომმა ის სამხედრო კორესპონდენტად, ქართველი მხედრობის ღვაწლის მემატიანედ აქცია. ქართული მწერლობის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან ქართველი ვაჟკაცების ბრძოლის გაშუქების საქმეში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. აადათ და ძლიერი გრძნობით, სიმართლით და სიყვარულით მოგვითხრობს ის როგორ გასწირეს თავი სამშობლოსათვის ორმა ძმადნაფიცმა — ქიტიაშვილმა და ცხოვრებაძემ, როგორ ლეწავდნენ „ცისფერი ხაზის“ სიმაგრეებს შალვა დავითულიანი და ქრისტეფორე გაფრინდაშვილი,[1] როგორ იღებდნენ გირლიანაიას მთას პოლკოვნიკ გორგიშვილის და პოლკოვნიკ მანაგაძის მეომრები, როგორ წარბშეუხრელად მიდიოდნენ საპუნგორის იერიშზე ბენერალ-მაიორ ძაბახიძის ქვეგახაყოფები. მწერალი მათთან იყო, ზაკუთარი თვალით ხედავდა მათსა ბრძოლას ინვალიდსა და ტაძანის—ნაძაგერეულებულზე, ანდასკაიაში და ბერლინთან. ... მარ-ჩეხოს სამეფოებზე და გერმანიაში, აკ-მონაიში და ბალაკლავაში, კლდოვან საპუნ-გორასთან და თვით აევასტოპოლში; ის მათთან იყო ყველგან, სადაც ქართველის თოფი ჰქუხდა, სადაც ქართველის ტყვია ლეწავდა მეომსეული მტრის გულისფიცარს.

მრავალი ძისი ნარკვევი, რომლებიც იწერებოდნენ ბლინდაჟებში, ბრძოლის ველებზე, — იწერებოდნენ არა საწერ ძაგიდასთან, არამედ ფანერის ფიცრის პატარა ნაჭერზე, მრავალი სახე, მრავალი პორტრეტი, რომლებიც ხანდისხან ნაჩქარევად, კალმის ორიოდე ძოსმით მოხაზულია მის ნარკვევებში — სამუდამოდ დარჩნენ ჩვენს მეხსიერებაში. ვკითხულობთ ამ ნარკვევებს და ჩვენ თვალწინ ვხედავთ სამშობლოს გულმართალ ჯარისკაცებს, რომლებმაც ვაჟკაცურად გალიეს მძიმე ბრძოლების აღმართ-დაღმართი თერგის ქვიშნარებიდან აზოვის ლიმანებამდე, რომელთა პირისახეს ყუბანის ველების ძცხუნარე მზე აშავებდა, რომელთა ჩექმის ნაკეცებს „ცისფერი ხაზის“ ნალეწების მტვერი ედებოდა, რომელთა თმასა და ფარაჯას ორი ზღვის მარილიანი სუნი ასდიოდა.

აი ესენი არიან გმირები მისი ახალი ნაწარმოებებისა. მთელი ამ ხნის განმავლობაში კონსტ. ლორთქიფანიძე, როგორც საფრონტო გაზეთის მუშაკი და როგორც ცენტრალური პრესის კორესპონდენტი, ენერგიულად, დაუცხრომლად მუშაობდა. მან სანაქებო საძსახური გაუწია ბოლშევიკურ პრესას; ის არის სპეციალური კორესპონდენტი „კომუნისტისა“, კორესპონდენტი „იზვესტიასი“, „ზარია ვოსტოკასი“, „ლიტერატურა და ხელოვნებისა“, „კრასნი კრომ“-ის, ის იყო იმავე დროს უახლოესი თანამშრომელი ცალკე ზღვისპირეთის არმიის საფრონტო გაზეთისა „წინ სამშობლოსათვის“ (რუსულ და ქართულ ენებზე). ამ ენერგიული მუშაობისათვის კონსტ. ლორთქიფანიძე სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის სახელით დაჯილდოვებულია წითელი ვარსკვლავის ორი ორდენით და მედლით „კავკასიის დაცვისათვის“.

ომამდე კონსტ. ლორთქიფანიძე ძარღვიანი და მდიდარი ენით, მაღალმხატვრული სახეებით გადმოგვცემდა ჩვენი სამშობლოს აყვავებისა და ძლიერების სურათებს. მის ომამდელ შემოქმედებითი სახეს კარგად იცნობს ქართველი მკითხველი. ახლა მწერალმა დიდი სკოლა გაიარა, დიდი სულიერი გამოცდილება შეიძინა, უამრავი შთაბეჭდილებით დაიტვირთა, მან საკუთარი თვალით ნახა ის, რის წარმოდგენაც ძნელია თითქმის შეუძლებელია კაბინეტში. ამიტომ არის, რომ კ. ლორთქიფანიძის ახალ ნაწერებში ნამდვილად ისმის ომის ცხელი სუნთქვა, მის სტრიქონებში მკითხველი გრძნობს ფრონტისა და თოფის წამლის კვამლის მძაფრ სურნელებას.

გიორგი ნატროშვილი

[1] იხ. სერია ნარკვევებისა „ქართველები ბრძოლის ველზე“, რომელიც გასულ წელს იბეჭდებოდა „ლიტ. და ხელოვნების“ ფურცლებზე.

გრიგოლ ჩიქოვანი

სიცოცხლის გზა

ბინდდებოდა, ჯოტო რომ სოფლიდან გაეიდა. არავინ არ აცილებდა, არაფის გამოთხოვება. მიდიოდა მარტო, ბაღებშუა, მხარზე სამგზავრო ჩანთა გადაკიდებული. ხილი ეკვე მოეკრიფათ ყველგან და გზაზე შემოდგომის ყვითელი ფოთლები ეყარა. ფოთლები ახლაც ცვივოდნენ ხეებიდან, ნიავს ისინი ფაფატით დაჰქონდა შიშველ ტოტებს შორის.

მოსახვევში გზისკენ გადახრილი ბებერი კომშის ხე იდგა გაბმარტოებით, ტოტები ძირს დახრილიყო ულონოდ, ერთ შტოსღა ტყობოდა სიცოცხლის ნიშანწყალი. ხის ბებერ ტანს მარტო მისთვის გადაეცა მთელი ძალა, ტოტი ნორჩი იყო, კენწეროში ერთი კომში ეკიდა ობლად.

ჯოტო შესდგა ხესთან, ფრთხილად მისწვდა ნაყოფის სიმძიმით დახრილ ტოტს და კომში ამოსწყვიტა. ერთ-ორჯერ შეშანდა შტო, დახნექილი ტანი გაიმართა და გაჩერდა.

სიწყნარე იდგა ირგვლივ. ფოთლების ფარფატი ისმოდა მხოლოდ. ჯოტომ გაკვირვებით შეავლო თვალი ტოტებს: ეს ერთი ნაყოფი რამ შეარჩინაო აქამდე ხეს. კომში უბის ჯიბეში ჩაიდო და გზას გაუდგა.

ბაღიდან შარა მდინარეზე გადაიდიოდა, იქ ბორცვის ქვეყნით ისლით გადახურული წისქვილი იდგა. წისქვილიდან გამოსული რამდენიმე ქალი და კაცი სოფლისაკენ მიდიოდნენ. მათი ხმამაღალი ლაპარაკი ჯოტოსაკენ მიმავლნი ნიავს, მაგრამ ჯოტოს მათი ხმა არ ესმოდა, არც მათ ხედავდა. თავის ფიქრებში ჩართული ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდა მდინარისაკენ.

სოფლისაკენ მომავალნი რკინიგზის სადგურიდან ბრუნდებოდნენ, მათ ჯარში გაწვეულები გაეცილეს. ჯოტომ ამხანაგებს ვერ მოუსწრო, წუხელ გამოსათხოვრად მამასთან ვიდა ჯოგში და აქამდე არ გამოუშვა ძაკომ. ძლიერ უმძიმდა მამას შვილთან განშორება. მთელი ღამე არ მომშორებია, არც ის დააძინა და არც თვითონ მოუხუჭავს თვალი. ხის ფაფუკზე, ნაბადზე გაათენეს ორივემ. ახლაც ესმის ჯოტოს მამის გაუბედავი ჩურჩული: „გაუფრთხილდეს მტოვებ, ბაბა, ეფიქრობდი აი ღამეს მომესწრება ჩემი ჯოტო, აი ხვალ და ვეღარ ვაცილებულ ოჯახში იმის ცოლი შემოიტანს სიხარულს მეთქი, არ გამომშორდეს იმედი, შვილო, ახლა მთლად მარტოს მტოვებ, ეგონი ბავშვი მაინც მეყოლებოდა იმედად“.

ჯოტო ხუთი წლის იყო, დედით რომ დაობლდა. ძიკომ მეუღლეს სიკვდილის წინ ანდერძად მისცა, ჯოტოს დედინაცვალს არ მოუყვანდა და ამ დღიდან ოცდახუთმეტი წლის ბრგე და ჯანღონით სავსე მამაკაცის გული სამუდამოდ დაიკეტა სხვა ქალისათვის. ეკი თვითონ შეუდგა ბავშვის აზრდას, თავს ეკლებოდა ერთად-ერთ შვილს, არაფერს აკლებდა და არაფერს ზოგავდა მისთვის.

ჯოტოსაც განსაკუთრებით უყვარდა მამა, ... თუ გარეულ სულ მის გვერდით იყო. თვალებში შეჰყურებდა მშობელს და ყოველთვის, იმას ცდილობდა, რითიმე ესიამოვნებია მისთვის, მაგრამ ბავშვი მამაზე უფრო განიცდიდა უდედობას, ერთთავად გულჩათხრობილი იყო, არავის არ ეკარებოდა; ტოლამხანაგებში სკოლაში თუ გაერეოდა, დანარჩენი დრო სახლში იყო ჩაკეტილი; შეცადინეობდა, ან ზამას ეხმარებოდა შრომაში.

მეზობლებს ჯოტოს დედის შესახებ უნახავი მახსოვრობა შერჩათ და ამიტომ ბავშვზე იც შეტკბოდათ გული, როგორც თავისიანზე. ჯოტო მარტო სახით როდი ჰგავდა მშობელს, დედამ მას რაღაც თავისებური წარმტაცი სილამაზე და მორცხვობა უანდერძა. მამას კი გულით ჰგავდა, ვაჟკაცისათვის შეუფერებელი მოსიყვარულე გულით.

სოფელში ყველას უყვარდა ჯოტო, ტოლებიც განსაკუთრებულის რიდითა და პატივისცემით ეკიდებოდნენ. ჯოტომ იცოდა, რომ ამას ისინი მისი სიბრალულით ჩადიოდნენ და და ეს უფრო უკლავდა ჩვილ გულს.

თავის გამოჩენა არასად არ უყვარდა, სკოლაში ყველაზე ნიჭიერი მოწაფე იყო, მაგრამ წარჩინებულ მოსწავლედ მაინც არ ითვლებოდა. გაკვეთილი ყოველთვის სხვებზე უკეთ იცოდა და თავის სიმორცხვის გამო არასოდეს არ ააწკარავებდა ამას.

ეს ხასიათი სიჭაბუკეშიც შეჰყვა. ამხანაგებში ვერავინ შეეტოლებოდა მას—ცოდნაში, ღონეში თუ სიმამაცეში. სილამაზით და წარმოსადეგობით ხომ ბადალი არ ჰყავდა, მაგრამ მას არავინ ამჩნევდა, მასზე არავინ ლაპარაკობდა. ახლაც არც ჯარში მიმავალ მის ამხანაგებს და არც გამცილებლებს არ გახსენებიათ, იგი.

მდინარის გადალმა ხეები არ იდგა, ტიტველი ბორცვები ერთმანეთის მიყოლებით შორს იჭრებოდნენ სამხრეთისაკენ. ახლა ბორცვები ნელ ბინდში ზღვის ზვირთებს ვავდნენ უძრავად.

ჯოტომ საცალფეხო ხიდი გაიარა და პირველ ბორცვს აკვეა. უკან, სულ ახლოს მდინარე შხუოდა. მობრუნდა ჯოტო, მოხედა მდინარეს, სოფელი არ სჩანდა, ალვის ხეები ფარავდნენ მას. გალახული ძაღლი წკმუტუნებდა სადღაც და კიდევ სადღაც .მამალი ყიოდა ზეწამბით.

სოფელი რომ ვერ დაინახა, მდინარეს დაჰხედა უნებლიედ, თეთრი ქვაბნი იყო მოფენილი მისი ნაპირები და მდინარესაც თეთრი ფერი დაჰკრავდა, ამიტომ ოდითგანვე თეთრ წყალს უწოდებდნენ მას.

რამდენჯერ მოსულა დედის სიკვდილის პირველ წლებში აქ, რამდენჯერ ყოფილა ეს მდინარე მისი მწუხარების და მარტოობის მოწმე. გულნატკენი, მაშინვე მდინარეს მიაშურებდა, დიდხანს ოჯდა მის ნაპირზე სხვათაგან მალულად და ტალღების დუდუნს და დინებას ატანდა თავის დარდსა და მწუხარებას.

სიჭაბუკეში ძველ დარდს ახალი დაემატა ... ჯოტომ უფრო უხშირა მდინარესთან სტუმრობას. თუ ბავშვობაში დუმილით ესაუბრებოდა თავისი გულისტკივილის შესახებ მოუსვენარსა და მოფუსფუსე ტალღებს, ახლა უფრო მწველი დარდით შეპარობილი, ივი საათობით ეჩურჩულებოდა თეთრ წყალს. ამიტომ შედგა ჯოტო ახლა აქ, ამიტომ მოხედა მისი ბავშვობისა და სიყრმის გულშემატკივარ მეგობარს.

— ჯოტო!—მოესმა ხუთგიდან ფიქრებში გართულს. ჯოტო არ მობრუნებულა, იგი არ ელოდა ამ ხმას. მომეჩვენაო გაიფიქრა და არც იყო გასაკვირი, რომ მართლაც მოსჩვეთებოდა. რამდენჯერ გასაუბრებია მდინარეს ჯოტო და რამდენჯერ ესმენია მისი დუდუნის სახით ეს ძვირფასი ხმა.

ჯოტო გაინაბა,—იქნებ სასწაული მოხდეს და ასეთ გზაზე მიმავალს მდინარე მართლა დაელაპარაკოს მისი ხმით, მისი სახელით, მისი სახით. ჯოტომ ეს უცნაური და გულუბრყვილო ფიქრი ვერ დასრულა, რომ ზურგს უკანიდან მხარზე შეეხო მისი ხელი. ჯოტომ იგრძნო რომ ის ქალის ხელი იყო, შავაიის ხელი, რომელიც არასოდეს არ მიკარებია არავის თუ მის მხარს, მის ხელსაც კი.

— ჯოტო!—ახლა უფრო ჩუმად და საყვედურის კილოთი მიმართა მან და თავისკენ მოაბრუნა.

— შავაია?!—დაბნევით წაიდუდუნა ჩავარდნილი ხმით ჯოტომ.

— არ მელოდი, ჯოტო?

— აქ რა გინდა, შავაია?!

— შენ გიცდიდი.

— მე?!—ჯოტოს ახლაც არ სჯეროდა, რომ მის წინ შავაია იდგა. თეთრი და წითელ წინწკლებიანი ვარდისფერი კაბა ეცვა შავაიას. ის ყოველთვის უბრალოდ და სადად იკრავდა სამოსს. რანაირი კაბაც უნდა ჩაეცვა, მაინც გასაოცრად ხატავდა მის ასხლეტილსა და მოქნილ ტანს, მის სახეს, მის მოცინარს, მაყვალივით მოგრძო თვალებს.

მდინარიდან ნელი ნიავი ქროდა და თხელ კაბას ისე აკრავდა შავაიას მაღალ მკერდს, ვიწრო წელს და სავსე თეძოებს, გეგონებოდათ, ეს ეცაა მდინარიდან ამოსულა და თეთრწითელი წინწკლები ჩამავალი მზის სხივების თამაშიაო შიშველ ტანზე.

— მე მეგონა წასულიხარ წინ მაინც მეტყოდი რამეს...

— რას, შავაია?!

შავაია არ ელოდა ასეთ კითხვას, მან შეხედა ისეთი თვალებით, რომელშიაც ფარული საყვედური კრთოდა.

— ჯოტო, მე ახლა თვითონ მინდა გითხრა ის, რაც შენ...—გაჩუმდა, წითლად აეფაკლა სახე. ვაჟს თვალი მოარიდა, მის ვხრეს იქით ალისფერგაკრული ცის კიდურს მიაჩერდა და თითქოს მოგონებაში წასულმა, დაფიქრებით განაგრძო.

— მაგრამ ალბათ მე უფრო მყვარებიხარ...

— რა თქვი ეს, შავაია?!—გაგუდული ხმა აომოხდა ჯოტოს, მან ხელი მოჰკიდა შავაიას ორივე ხელს. არ იცოდა რა მოემოქმედა, რა ეთქვა, იგი ვერასოდეს ვერ წარმოიდგენდა ამას. შავაიასაგან, იმ შავაიასაგან, რომელთანაც ვერც ერთი თავმომწონე ვაჟი ვერ გა-

(გაგრძელება მე.-4 გვ.)

აკაკის დღეები საჩხერეში

საჩხერის რაიონის საზოგადოებრივობა და სოფელ სხვიტორის კოლმეურნე გლეხობა ფართოდ გამოეხმაურნენ დიდი მგოსნის გარდაცვალების 30 წლისთავს. რაიონის პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციების მიწვევით თბილისიდან საჩხერეში ჩავიდა საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის დელეგაცია სიმონ ჩიქოვანის, შალვა დადიანის, გიორგი ლეონიძის, კოსტ. ჭიჭინაძის, ირაკლი აბაშიძის, კარლო კალაძის, ლევან ასათიანის, ბესარიონ ყიფლტის, ბორის ჩხეიძის, მარიკა ბარათაშვილის და პლატონ კეშელავას შემადგენლობით. მწერლებთან ერთად გაეგზავნენ ავრეთვე საქ. განსახკომის წარმომადგენლები და მსახიობები.

შაბათს, 24 თებერვალს საჩხერის კულტურის სახლში გაიმართა აკაკის გარდაცვალებიდან 30 წლისთავისადმი მიძღვნილი საღამო, რომელსაც დიდძალი ხალხი დაესწრო. საღამოს პრეზიდიუმში გარდა თბილისელი სტუმრებისა, საზეიმოდ მორთული სცენაზე ისხდნენ ადგილობრივი პარტიული, საბჭოთა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები და ავრეთვე მეზობელი რაიონების ხელმძღვანელი მუშაკები.

საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა საქ. კ. პ. (ბ) საჩხერის რაიკომის მდივანმა ამხ. ვ. ბერაძემ.

— ქართველი ხალხის უკვდავი მომღერალის — დიდი აკაკის ხსოვნის აღსანიშნავად ჩვენი დღევანდელი შეკრება — სთქვა მან — ემთხვევა უდიდეს ისტორიულ თარიღს, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 24 წლისთავს. აკაკის პოეზია ხანგრძლივად ზრდიდა და ზრდის ჩვენს ხალხს მაღალ პატრიოტული და ჰუმანიური იდეალების სულისკვეთებით; ეხლაც, როდესაც ჩვენი უძლეველი წითელი არმია დიდი **სტალინის** გენიალური მთავარსარდლობით ანადგურებს ფაშისტურ მხეცს მისსავე ბუნაგში, აკაკის სხვამოსილი ჩანგი უფრო მეტის ძალით ეღერს ჩვენი სამშობლოს უკვდავებაზე, ჩვენი ხალხის უძლეველობაზე.

აკაკი წერეთლის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ფასდაუდებელ მნიშვნელობაზე ჩვენი ხალხისათვის, ჩვენი გმირული თანამდროვეობისათვის ილაპარაკეს თავიანთ სიტყვებში გიორგი ლეონიძემ, ლევან ასათიანმა, ბესარიონ ყიფლტმა, ვლადიმერ ზამბახიძემ და პლატონ კეშელავამ; დამსწრეთ დიდი ყურადღებით მოისმინეს შალვა დადიანის მოგონებანი დიდი მგოსნის ცხოვრებიდან. თავის მოგონებები წაიკითხა ავრეთვე მცხოვანმა პედაგოგმა და ლიტერატორმა ლადო ბზვანელმა.

საღამოს მხატვრულ განყოფილებაში, რომელიც მიჰყავდა რესპუბლიკის სახალხო არტისტს — ნატო ვაჩნაძეს, აკაკისადმი მიძღვნილი ლექსები წაიკითხეს კონსტანტინე ჭიჭინაძემ, კარლო კალაძემ, ირაკლი აბაშიძემ და მარიკა ბარათაშვილმა; მათ გამოსვლას აუდიტორია გულთბილად შეეგება; ბელეტრისტმა ბორის ჩხეიძემ წაიკითხა ნაწყვეტი აკაკი „ბაშიაჩუკიდან“, მსახიობებმა თამარ ლაფაჩიშვილმა და გიორგი ვარდიაშვილმა დიდის წარმატებით შეასრულეს აკაკის სიტყვებზე დაწერილი სიმღერები, როიალის პარტიას ასრულებდა რ. გლეზერი.

საღამოში საკუთარი ლექსებითა და დეკლამაციით მონაწილეობა მიიღეს საჩხერის აკაკის სახელობის საშუალო სკოლის მოწაფეებმა.

კვირას, 25 თებერვალს სხვიტორში, აკაკი-სეულ სახლში შესდგა თბილისელ სტუმრების შეხვედრა ადგილობრივ კოლმეურნეებთან, სოფლის ინტელიგენციის წარმომადგენლებთან, კომკავშირელებთან და პიონერებთან.

შეკრებილთ დიდი ინტერესით დაათვალიერეს აკაკის სახლ-მუზეუმი, სადაც დაწყებულია მეტად საყურადღებო მუშაობა პოეტის მემკვიდრეობის შესწავლა-დამუშავებისათვის. საქ. სალიტერატურო მუზეუმის სახელით გიორგი ლეონიძემ აკაკის სახლ-მუზეუმს გადასცა საჩუქარი — დიდი სურათი, რომელიც ასახავს აკაკის ცხოვრების უკანასკნელ დღეებს.

აკაკის გარდაცვალების 30 წლისთავის აღსანიშნავი დღეები საჩხერეში გადაიქცა კულტურის ნამდვილ ზეიმად. რაიონულმა გაზეთმა სპეციალური ნომერი მიუძღვნა ამ თარიღს.

ნ. ბარათაშვილის თხზულებათა ახალი გამოცემისათვის

მიმდინარე 1945 წელს სრულდება 100 წელიწადი ჩვენი საამაყო პოეტის ნ. ბარათაშვილის გარდაცვალებიდან. ამ თარიღთან დაკავშირებით განზრახულია მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობის ხელახალი გამოცემა, რისთვისაც საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიაში, ზემდგომი ორგანოების დავალებით, ჩამოყალიბებულია საგანგებო კომისია, რომელშიაც შედიან ჩვენი მწერლებისა და მეცნიერების წარმომადგენელნი. ყოველი ქართველი, რომელსაც შეგნებული აქვს მნიშვნელობა ნ. ბარათაშვილისა ჩვენს ლიტერატურაში, მორალურად ვალდებულია ხელი შეუწყოს ამ წამოწყებას. ამიტომ, რამდენადაც გამორიცხული არაა არსებობა პოეტის დღემდე უცნობი ლექსებისა და საბიოგრაფიო მასალებისა, კომისია სთხოვს იმ პირთ, რომელთაც ამგვარი ლექსები და მასალები აღმოაჩნდებათ, მოაწოდონ ისინი კომისიას. გამოყენების შემდეგ ისინი უკანვე დაუბრუნდება პატრონებს, რომელთა სახელები მაღლობით იქნება აღნიშნული გამოცემაში.

კომისიის თავმჯდომარე
აკადემიკოსი კ. კეკელიძე.

„მ ნ ა თ ო ბ ი“ № 12

გამოვიდა ჟურნალ „მნათობის“ 1944 წლის **დეკემბრის** ნომერი. ჟურნალში მოთავსებულია შემდეგი მასალები:

სტალინს (საქართველოს მშრომელთა მიმართვა, ლექსად გამოთქმული გ. ლეონიძის, ა. აბაშელის, ა. მაშაშვილის, ს. ჩიქოვანის, ი. მოსაშვილის, ი. აბაშიძის და. გრ. აბაშიძის მიერ), ალ. მაშაშვილი — „გამარჯვების მთავარსარდალი“ (ლექსი), ალ. აბაშელი—„21 დეკემბერი“ (ლექსი), ლეო ქიაჩელი — „ერთი ოქტომბრის ამბავი“ (მოთხრობა), ვ. გაბესკირია — „მოხუცი ცოლ-ქმარი“, „დაბრუნებულა“ (ლექსები), გ. შატბერაშვილი — „მეცხრე კიბე“ (მოთხრობა), რ. მარგიანი — „ფრონტელის დღიურიდან“ (ლექსები), გ. კაჭახიძე — „მამა“ (ლექსი), ი. ხოშტარია — „დაჭრილ ძმას“ (ლექსი), ლ. ავალიანი — „სიდუ“ (მოთხრობა), ს. ეული — „არწივის ბუდიდან“ (პოემა).

კრიტიკის, ლიტერატურის ისტორიის და ხელოვნების განყოფილებაში მოთავსებულია: ირ. ხანთაძე — სტალინის ენის თავისებურებანი და გადმოცემის ხერხები, ბ. ყიღენტი — იოსებ გრიშაშვილი, აკად. კ. კეკელიძე — ქართული ლიტერატურის ისტორიკოსები (მ. ჯანაშვილი), შ. კაშმაძე — ვანო სარაჯიშვილი. აქვე წარმოდგენილია ბიბლიოგრაფია დავით კასრაძის, ალ. საჯაიას და ივ. შაიშმელაშვილის წიგნების შესახებ.

საბავშვო წიგნის გაფორმება

1944 წელს რუსეთის საბავშვო გამომცემლობამ გამოსცა 121 წიგნი უმცროსი, საშუალო და უფროსი ასაკის ბავშვებისათვის.

გამომცემლობამ მოაწყო გამოცემული წიგნთა მხატვრული გაფორმებისა და პოლიგრაფიულ შესრულების საზოგადოებრივი დათვალიერება და შეფასება. გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო 1944 წელს გამოცემული ყველა საბავშვო წიგნი და 1945 წელს გამოსაცემი წიგნების ილუსტრაციები, რომლებიც გამომცემლობის პორტფელში იყო მზად.

საბჭოთა საზოგადოებრიობამ დიდი ინტერესი გამოიჩინა გამოფენისა და თათბირისადმი; თათბირზე წიგნების გაფორმების განხილვაში მონაწილეობა მიიღეს პედაგოგიური მეცნიერების აკადემიის პროფესორებმა, **ლენინის** სახელობის ბიბლიოთეკის იშვიათ წიგნთა განყოფილების მუშაკებმა, მწერლებმა, მხატვრებმა, ალკკ ც. კ-ის წარმომადგენელმა და საბავშვო გამომცემლობის მუშაკებმა.

სასურველი იქნება თუ ამის მაგალითზე საქართველოს განსახკომი და საბავშვო გამომცემლობა მოაწყობენ თავის უკანასკნელ გამოცემათა გამოფენას და ფართო მსჯელობას მის შესახებ. საბავშვო ლიტერატურის მდგომარეობამ დიდი ხანია მოამწიფა ეს საკითხი ჩვენში, მაგრამ მის განხორციელებისათვის პრაქტიკულად არავინ ზრუნავს. საბავშვო წიგნის განხილვა ფართოდ უნდა მოეწყოს, მან უნდა მიიზიდოს საბჭოთა საზოგადოებრიობის ფართო წრე, ბავშვთა აღზრდით დაინტერესებული ორგანიზაციები, ლიტერატორები, მხატვრები, მეცნიერებათა აკადემიის პედაგოგიკის ინსტიტუტის მეცნიერული მუშაკები და სხვა.

ნ. შენგელაიას ხსოვნის საღამო

19 თებერვალს მწერალთა სასახლეში გაიმართა საბჭოთა კინემატოგრაფიის გამოჩენილი მოღვაწის ნიკოლოზ შენგელაიას ხსოვნის საღამო მისი გარდაცვალების ორი წლისთავის აღსანიშნავად. საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ ამხ. სიმონ ჩიქოვანმა. მან დაახასიათა ნ. შენგელაია, როგორც პირველხარისხოვანი ოსტატი საბჭოთა კინო-ხელოვნებისა, ღრმა ტემპერამენტის, ცხოველი ფანტაზიისა და საკუთარი ორიგინალური შემოქმედებითი სამყაროს მქონე ხელოვანი, რომელმაც ძვირფასი და უჭკნობი შედევრები შეაქმნა ქართულ კინემატოგრაფიას.

ნ. შენგელაიას ცხოვრებისა და შემოქმედებითი ბიოგრაფიის მთავარი მომენტები მიმოიხილა თავის სიტყვაში ამხ. ბესარიონ ყიფლტმა. მან აღადგინა დამსწრეთა მეხსიერებაში ნ. შენგელაიას სიჭაბუკის წლები, როდესაც ყალიბდებოდა მისი პატრიოტული შეგნება და დიდი შემოქმედებითი ენერგია, შემდეგ შეჩერდა ნ. შენგელაიას ლიტერატურულ მოღვაწეობაზე და დასასრულს თანამიმდევრულად განიხილა რა ნ. შენგელაიას მიერ შექმნილი კინო-ფილმები, ილაპარაკა მისი როლისა და ადგილის შესახებ ახალ ქართული კულტურის მშენებლობაში.

კინო-რეჟისორებმა ალექსანდრე ზარხი და სიკო დოლიძემ დაწვრილებით დაახასიათეს ნ. შენგელაია, როგორც ერთ-ერთი საუკეთესო საბჭოთა კინო-რეჟისორი.

სსრ კავშირის სახალხო არტისტმა აკაკი გაასაძემ ილაპარაკა ნ. შენგელაიას ოვაწლეზე საბჭოთა ეკრანზე ქართული ხელოვნების განვითარებაში და დამსწრეთ გაუზიარა საკუთარი მოგონებანი.

დიდის ინტერესით მოისმინა აუდიტორიამ ლევან ასათიანის მოგონებანი ნ. შენგელაიას შესახებ. ასათიანის სიტყვაში კონკრეტული ბიოგრაფიული ფაქტების მეშვეობით წარმოდგენილი იქნა ცოცხალი სახე ნ. შენგელაიას ღრმად კოლორიტული პიროვნებისა, მისი მოქალაქეობრივი და შემოქმედებითი ინდივიდუალობისა. ნ. შენგელაიას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ცალკეული მხარეები გააშუქეს თავიანთ საინტერესო გამოსვლებში მწერლებმა ლეო ქიაჩელმა, სერგეი ერმოლენკომ და სერგო კლდიაშვილმა.

მსახიობმა ქალმა სალომე ყანჩელმა წაიკითხა ნიკოლოზ შენგელაიას რამდენიმე ლექსი, რომელთაც დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს დამსწრეებზე.

საღამოს მეორე განყოფილებაში ნაჩვენები იყო ფრაგმენტები ნიკოლოზ შენგელაიას ფილმებიდან: „გიული“, „ელისო“, „26 კომისარი“, „ნარინჯის ველი“, „სამშობლო“ და „შავ მთებში“ და ავრეთვე დოკუმენტალური კინოფილმები ნ. შენგელაიას მონაწილეობით.

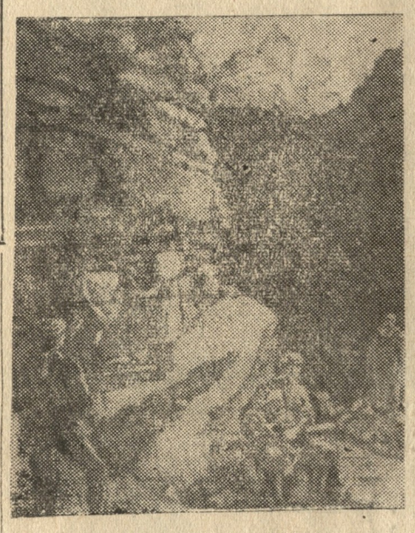

პარტიზანები მთაში.
სურათი მხატ. გ. გორდელაძის.

ისევ ფრონტისაკენ.
სურათი მხატ. პ. ბლიოტკინის.

ქრონიკა

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმი

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმმა დაადგინა 1945 წლის 16 აპრილს მოსკოვში მოწვეულ იქნას საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმი რესპუბლიკურ, საოლქო და სამხარეო მწერალთა კავშირების ხელმძღვანელების მონაწილეობით.

მწერალთა კავშირის გამგეობის პლენუმი განიხილავს გამგეობის თავმჯდომარის ნ. ტიხონოვის მოხსენებას — საბჭოთა ლიტერატურა 1945 წელში, თანამოხსენებებს: ა. სტრაყოვისას — პოეზიის შესახებ, ნ. პოგოდინისას — დრამატურგიის შესახებ, ს. მარშაკისას — საბავშვო ლიტერატურის შესახებ.

აკაკი წერეთლისადმი მიძღვნილი საღამო ქუთაისში.

ქუთაისის საზოგადოებრიობამ განსაკუთრებული სიყვარულით აღნიშნა დიდი ქართველი პოეტის აკაკი წერეთლის გარდაცვალების 30 წლისთავი.

ქალაქის კულტურის სახლის დიდ დარბაზში გაიმართა ხალხმრავალი კრება, რომელიც შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ქუთაისის განყოფილების თავმჯდომარემ გიორგი სამხარაძემ. კრებელი მოხსენებით თემაზე: „სამშობლოს დაცვის იდეა აკაკი წერეთლის შემოქმედებაში“ — გამოვიდა დოცენტი კონსტ. მეძველია.

სიტყვები წარმოსთქვეს: რესპუბლიკის სახალხო არტისტმა დოდო ანთაძემ, ე. გუგუშვილმა, მ. ალავიძემ, ვ. მიზანდარმა, მიხ. მაზათაძემ, აკაკისთან შეხვედრების შესახებ ილაპარაკეს პოეტმა დ. თომაშვილმა და ლონგინოზ კიკვიძემ.

აკაკისა და აკაკისადმი მიძღვნილი ლექსები წაიკითხეს პოეტებმა: მ. პატარიძემ, ა. გურჯიძემ, ალ. შანიძემ, გრ. იმედაძემ, შ. ტოგოლიძემ და დამწყებმა მწერლებმა — ო. ჯამფორიამ, შ. ცანავამ, ნ. ჭეიშვილმა, დ. ხუროძემ, შ. ნიკიფორაძემ, თ. კოხოძემ.

აკაკის ნაწარმოებნი წაიკითხეს ლადო მესხიშვილის სახელობის თეატრის მსახიობებმა: ნ. ქუთათელაძემ, ვ. ჯაფუტაშვილმა, ა. ჩიქვინაძემ, ნ. ქუთათელაძემ, ტ. საყვარელიძემ.

ჭიათურის თეატრი.

ჭიათურის თეატრი ენერგიულად მუშაობს. მან თავისი დადგმებით უდიდესი სიყვარული დაიმსახურა მაყურებელში. გასული წლის აეზონი თეატრმა წარმატებით დაამთავრა. მომდინარე სეზონში თეატრმა უკვე ორი ახალი დადგმა განახორციელა — „ირმის ხევი“ და „ადვოკატი პატლენი“; მესამე პრემიერად თეატრი ამზადებს შექსპირის კომედიას „დიდი აურ-ზაური არაფრისათვის“. თეატრის დირექტორი და სამხატვრო ნაწილის გამგეა ს. ცოფაია. რეჟისორებად მუშაობენ გ. ტყაბლაძე და მ. ვაშაძე. ორთავემ გასულ წელს მონაწილეობა მიიღო ახალგაზრდა რეჟისორთა შემოქმედებით დათვალიერებაში. მათ ნამუშევარმა მაღალი შეფასება მიიღო ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს კომისიისაგან.

სოხუმის ქართული თეატრის მოკრძალებული პრემიერა.

აფხაზეთის სახელმწიფო ქართული თეატრი დასადგმელად ამზადებს ა. ოსტროვსკის „ეზოთვოს“. პიესაში მთავარ როლებს ასრულებენ რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები — ლეო ჭედია და მიხეილ გაგნიძე, მსახიობები — მარო თბილელი, ტარასი ხორავა, თამარ ოქროპირიძე, გიორგი ორუთინოვი, ნიკოლოზ მიქაშავიძე და ვახტანგ ბაბუნაშვილი. პიესას სდგამს ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწე გიორგი გაბუნია, მხატვრულ გაფორმებაზე მუშაობს ნ. ყაზბეგი, მუსიკას სწერს კომპოზიტორი პოზდნეევი.

სოხუმის რუსული დრამის ახალი პრემიერა.

აფხაზეთის სახელმწიფო რუსული დრამის დრამამ დადგა გოლდონის „კლასიკური კომედია „ორი ბატონის მსახური“, სპექტაკლში მთავარ როლებს ასრულებენ რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი ნირვანოვი, მსახიობები: რაიზნერი, ბელოუსოვი, ჩიტეიშვილი, სტრეეკი, ყიფიანი, ბელსკი, მოროზოვი, მახურეკეიჩი და სხვები.

პიესა დასდგა რუსული დრამის სამხატვრო ხელმძღვანელმა ბორის ბერტელსმა, მხატვრული გაფორმება ეკუთვნის მხატვარ კ. მოევს, მუსიკა პოზდნეევს.

იონა მეუნარგია — „ქართველი მწერლები“

საბლიტგამმა გამოსცა იონა მეუნარგიას წიგნი — „ქართველი მწერლები“ — ნაწილი მეორე.

წიგნში მოთავსებულია წერილები: გიორგი ერისთავი, მამია გურიელი, დავით ერისთაური, გ. ჭალადიდელი, ილია ჭავჭავაძე (მოგონება).

წიგნს წამძღვარებული აქვს რედაქტორის — სოლომონ ცაიშვილის წინასიტყვაობა და დართული აქვს მისივე შენიშვნები.

წიგნი შეიცავს 207 გვ. და ღირს 30 მ 5.

„ზმირობა და მეგობრობა“.

აქარის სახელმწიფო გამომცემლობამ ამ დღეებში გამოსცა მწერალ პაპუნ ლორთქიფანიძის მოთხრობების კრებული „ზმირობა და მეგობრობა“. კრებულში შეიკავს შემდეგ მოთხრობებს: „ისარაფილ“, „მეგობარი“, „ახალი ცხოვრება“, „დაბადების დღე“, „მოვალეობა“, „ძვირფასი ჯილდო“ და „მანდარინები“. კრებულის რედაქტორია ა. ჩაგლეიშვილი. წიგნი ღირს 20 მანეთი.

„პატარა კახი“ ჩხარის კულტურის სახლის სცენაზე.

იანვრის ბოლო რიცხვებში ჩხარის სარაიონო კულტურის სახლთან არსებულმა თეატრალურმა წრემ დასდგა აკ. წერეთლის 5 მოქმ. ისტორიული დრამა „პატარა კახი“.

სპექტაკლში მთავარი როლები შეასრულეს: მეცხრე კლასის მოსწავლემ ბ. გაბრიაძემ, (პატარა კახი), ლ. კაჭკაჭიშვილმა (გელა), ვ. აბესალაშვილმა (რევაზ ბებურიშვილი), გ. პუდუზოვმა (ქვაბულიძე), ცირა ფანჩულიძემ (ტურფა), ვ. ზარნაძემ (გივი), გ. კაჭკაჭიშვილმა (შეფე თეიმურაზი), მ. რობაქიძემ (ბაადური), ა. ლოტოევმა (დედოფალი) და სხვ.

ადგილობრივი სცენისმოყვარეთა წრე ენერგიულ მუშაობას აწარმოებს. მაყურებელი საზოგადოება დიდ ინტერესს იჩენს წრის შემოქმედებით მუშაობისადმი, რაც დიდად ეხმარება მის წარმატებას.

წრე შეუდგა პ. კაკაბაძის ცნობილი კომედიის — „ყვარყვარე თუთაბერისა“ და დ. თაქთაქიშვილის 4 მოქმ. დრამის „ოჯახის“ დადგმისათვის მზადებას.

საჩვენებელი კონცერტი

ამ დღეებში ქ. გალში ჩატარდა რაიონული სიმღერებისა და ცეკვების ახლად ჩამოყალიბებულ ანსამბლის საჩვენებელი კონცერტი. გუნდმა ლოტბარ ხარებავას ხელმძღვანელობით შეასრულა ქართული და აფხაზური ხალხური სიმღერები, ავრეთვე სამამულო ომის პერიოდში დაწერილი სიმღერები დიდ **სტალინზე**, ამხანაგ ლავრენტი **ბერიაზე**, სამამულო ომის გმირ გრიგოლ სულუხიაზე, ჟფერინავ წურწუმიაზე და სხვა.

საქალაქო საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმი

საქალაქო საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმი რესპუბლიკურ, საოლქო და სამხარეო მწერალთა კავშირების ხელმძღვანელების მონაწილეობით.

მწერალთა კავშირის გამგეობის პლენუმი განიხილავს გამგეობის თავმჯდომარის ნ. ტიხონოვის მოხსენებას — საბჭოთა ლიტერატურა 1945 წელში, თანამოხსენებებს: ა. სტრაყოვისას — პოეზიის შესახებ, ნ. პოგოდინისას — დრამატურგიის შესახებ, ს. მარშაკისას — საბავშვო ლიტერატურის შესახებ.

ჭიათურის ქართული თეატრის მოკრძალებული პრემიერა.

ჭიათურის ქართული თეატრი ენერგიულად მუშაობს. ამ ბოლო დროს ორ ახალ დადგმა განახორციელა — „ირმის ხევი“ და „ადვოკატი პატლენი“; მესამე პრემიერად თეატრი ამზადებს შექსპირის კომედიას „დიდი აურ-ზაური არაფრისათვის“. თეატრის დირექტორი და სამხატვრო ნაწილის გამგეა ს. ცოფაია. რეჟისორებად მუშაობენ გ. ტყაბლაძე და მ. ვაშაძე. ორთავემ გასულ წელს მონაწილეობა მიიღო ახალგაზრდა რეჟისორთა შემოქმედებით დათვალიერებაში. მათ ნამუშევარმა მაღალი შეფასება მიიღო ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს კომისიისაგან.

სოხუმის ქართული თეატრის მოკრძალებული პრემიერა.

აფხაზეთის სახელმწიფო ქართული თეატრი დასადგმელად ამზადებს ა. ოსტროვსკის „ეზოთვოს“. პიესაში მთავარ როლებს ასრულებენ რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები — ლეო ჭედია და მიხეილ გაგნიძე, მსახიობები — მარო თბილელი, ტარასი ხორავა, თამარ ოქროპირიძე, გიორგი ორუთინოვი, ნიკოლოზ მიქაშავიძე და ვახტანგ ბაბუნაშვილი. პიესას სდგამს ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწე გიორგი გაბუნია, მხატვრულ გაფორმებაზე მუშაობს ნ. ყაზბეგი, მუსიკას სწერს კომპოზიტორი პოზდნეევი.

სარედაქციო კოლეგია:
ო. ეგაძე, გ. ნატროშვილი (პ.-მგ. რედაქტორი), **შ. რადიანი, გ. ქიქოძე, ს. ჩიქოვანი, ვ. ფულუკიძე, მ. ჯიაურელი.**

სიცოცხლის გზა

(გაგრძელება)

ფრთხილად აიღო მის მკერდზე შეწყობილი შავაიას პატარა ხელები.

— ნახვამდის, შავაია.

სანამ შავაია გამოერკვეოდა, ის უკვე ფერდობზე ჩარბოდა. შავაია არ გამოჰკიდებია, არც დაუძახნია; იდგა მარტო, ნიავი ზურგიდან უბერავდა, შავ თმებს მხრებსა და შუბლზე აყრიდა, კაბის კალთებს უფრიალებდა, მოღლილ და მოთეთნილ ტანზე აკრავდა და არ შორდებოდა. ნაღვლიანი ღიმილით ეჯიუტებოდა შავაიას თვალები შორს, ძალიან შორს ზეზე და სახრეთის საქმეზე მიმავალ საყვარელ ადამიანს. ის თვალმოუშორებლად გაჰყურებდა მას, თითქოს მთელი მისი სული გადავიდაო მის მზერაში. გული შეეკუმშა; იქნებ არასდროს არ დაბრუნდეს ჯოტო. უნდოდა დაეძახნა,—„ნუ დამტოვებო“, მაგრამ არც ხმა ემორჩილებოდა და არც სხეული. რაღაც ძალა აკავებდა, ეს ძალა უფრო მძლავრი და დიდი იყო ამ სურვილზე. უნდოდა შებრუნებულიყო, არ ეცქირა მისთვის, ასე თანდათან რომ შორდებოდა თვალიდან, მაგრამ ნიავი იაე გამსტეგებით უბერავდა ზურგიდან, თითქოს არ უნდაო მისი შემობრუნება, — დაეწიეო, ნუ გაუშვებო ეჩურჩულებოდა იდუმლად.

ჯოტო ჩქარი ნაბიჯით გადადიოდა ბორცვიდან ბორცვზე, დაიმალებოდა ბორცვის იქით, წუთით მიეფარებოდა თვალს, და მერე მოპირდაპირე ბორცვის კალთაზე ჯერ მაინ თავი გამოჩნდებოდა, მერე განიერი მხრებიც და მერე მთელი მისი ტანი. ათი-თუთხეტი ნაბიჯით გაივლიდა ბორცვის თავს და კვლავ ასეთივე თანამიმდევრობით უჩინარდებოდა ბორცვს იქით.

ტანდამძიმებული იდგა მთრთოლვარე შავაია, პირველი ცნებით ავსილი თვალებით გასცქეროდა ბორცვის თავებს, მაგრამ ჯოტოს უკვე აღარ ხედავდა. საფეთქელს ისრესდა ხელის გულით, არ შველოდა, ტანი უფრო უმძიმდებოდა, უფრო ეთენთებოდა. საოცრად მათრობელი სიმთბო გაუჯდა მთელ სხეულში, განძრევის ეშინოდა, ეშინოდა არ დაეკარგა სისხლის ეს თავბრუდამხვევი დინება, უნდოდა რაც შეიძლება დიდხანს შერჩენოდა ალერსი, რომელსაც აწი ვინ იცის როდის ეღირსებოდა. დიდხანს ვერ შეიკავა ტანი, მოწყვეტით ჩაჯდა, თბილი მიწის შეხებამ სხეული შეუფერეა და უნებლიედ პირაღმა გადაწვა ბალახებში.

მის წარმოდგენაში ახლა თეთრ ღრუბლებმოფენილ ცაზე მიაბიჯებდა ჯოტო და შავაია დიდხანს, ძალიან დიდხანს იწვა ასე პირაღმა. ფერე უცებ წამოჯდა, თითქოს ახლაღა მიხვდაო, რომ ჯოტო მართლა წავიდა, ხელები აიფარა სახეზე და აქვითინდა.

* * *

1942 წლის შემოდგომის მიწურულზე ჯოტო სამხედრო სკოლიდან პირდაპირ ფრონტზე გაემგზავრა. თერგზე გადმოსული მტერი გააფთრებით მოიწევდა წინ და ამიერკავკასიის კლდეკარს აწყდებოდა.

ეშელონს, რომელსაც ჯოტო მიჰყვებოდა, ბრძოლა უნდა გაემართა მოწინააღმდეგის სატანკო დივიზიასთან და ჩვენი მთავარი ძალების მოსვლამდე უნდა შეეჩერებია იგი.

ბინდდებოდა, მატარებელი სადგურს, რომ შედგა, სადგურის უკან გაშლილი ქალაქი ერთ გრძელ ქუჩას გავდა. ორ გოლიათ მთას ამ ქუჩისათვის თავისი კლდოვანი კალთები აქეთ-იქით თაღებივით გადაეხურათ და ამ აუკიბრივ საფარში იგი პირქუშნი და მრისხანე ჩანდა.

ჯოტოს ქვედანაყოფი პირველი ვადმიტვირთა და სადგურის უკან, მოედანზე განლაგებული სხვა ნაწილებს უცდიდა.

ნოემბრის ცივი ქარი დაძარწოდა ნახევრად დანგრეულ ქალაქში, ფარაჯის კალთებს აგლეჯდა ჯოტოს, სახის კანს უკაწრავდა. მტვერს, ნაცარსა და ჭვარტლს აყრიდა თვალებში, საყელოში, ყურებში და ასე ეკონა, სულში უძვრებოდა. ნამწვრის და თოფის წამლის სუნს რაღაცა გულისამრევი სუნი ემატებოდა, ჯოტო ცდილობდა არ ესუნთქა, აიც ქარისათვის მიეტქცია ყურადღება, ზურგშექცევით იდგა მისკენ და მზის ჩასვლას შეჰყურებდა.

მახლობელ მთებს გადაღმა მისი ნახევარი დისკოღა სჩანდა. უცნაურად გაწითლებულად და გავარვარებულად ეჩვენებოდა მნათობი. არასოდეს არ ენახა მისი ასეთი ფერისცვლა. — „ნუთუ ასეთია ახლა მზე იქ, შავ ზღვაში ჩაშვებული?“ — ბეერჯერ უნახავს მზის წითლად ჩასვენება, ქარი მოსდევს ასეთ დაღამებას, იტყვიან ხოლმე სოფელში, აქ კი ქარს დაესწრო ბინდისათვის.

არაფრით არ ჰგავდა ეს მზე ოდისშისას, იქ თუ მზე გაწითლდება, ეს ფერი ცის კიდურსაც გაეკვრება და ლურჯ-წითელი ლივლივი, მზის ჩასვენების შემდეგაც დიდხანს რჩება დასავლეთს. აქ კი, მარტო მზე სჩანდა; ცას არ ხედავდა, ღრუბლები არ ფარავდნენ მას, არც თოფის წამლის და ხანძრის კვამლის იისფერი ბურუსი. თვალი მაინც არ სწვდებოდა ზესკნელს. მზის ქვეშით მუქწითელი ტალღა ირწეოდა, თითქოს სისხლის ზღვა რიალებსო მთებს იქით.

მარტო მშობლიური მზე მოიგონა ჯოტომ, სხვა არაფერი, არ გახსენებია: მამა, ოჯახი, ნათესავები, არც შავაია. მის გონებას ახლა მთთვის არ ეცალა, არც გულს. ღელავდა, პირველად გადიოდა ბრძოლაში. ახლავე სალაშქრო სვლით უნდა გასწიოს იქით, სადაც ასე თვალის მოძრელად და შესაზარად ლივლივებს. დასავლეთი. მტერი იქ, სადღაც ახლოსაა. ჯოტოს პოლკი მისვლისთანავე უნდა ჩაეპას ბრძოლაში.

მარტო ჯოტო როდი ღელავდა. მის გვერდით გატრუნული იდგა მსუქანი, ცისფერთვალებიანი, მოამიტი სახის სვანი, ჯანსული.

ჯოტო მეგობრისაკენ მობრუნდა, მაგრამ მანქანის საყვირმა არ აცადა შეეხედნა მისთვის. ვერ გაიგო ასეთ ორომტრიალში რატომ მიიქცია ამ საყვირმა მისი ყურადღება. განერთი და ორი მანქანის საყვირის ხმა ისმოდა, ერთი და ორი ტანკი ხრჭიალებდა, ორთქლმავალი ჰკიოდა, ცხენები ჭიხვინებდნენ, თუ ორთვალები და ფორნები ძაძგუნობდა? ეს საყვირის ხმა, სხვა საყვირებში არაფრით გამოირჩეოდა, მაგრამ ჯოტოს მაინც გულზე მოხვდა, მისკენ მოაბრუნა და გაახვევა.

— შეხედე ჯანსულ!—ყრუდ გაისმა მისი ხმა. მას კი ეგონა დავიყვირეო და არც დაყვირება აკმარა მეგობარს, მხარი ისე ძალუმად გაჰკრა, რომ შეატორტმანა და ისიც გაახვევ. მერე ორივენი გასწორდნენ, მხრები გაშალეს, თავი მაღლა ასწიეს, თითქოს ერთი ადლი სიმაღლე შეემატათ და ერთი წილი ღონე. მარჯვენა ხელი ისეთი სიმკვირცხლით აისროლეს ზევით სალმის მისაცემად და ქუდთან მიტანილი ისეთი სიმძლავრით და სიკოხტავით ეჭირათ, ქაცი თვალს ვერ მოსწყვეტდა.

სადგურიდან სწრაფად დაძრულმა ღია მანქანამ თანდათან შეანელა სვლა და მისგან რაღაც გამოუთქმელად ახლობელმა და მშობლიურმა მოჰბერა ჯოტოსა და ჯანსულს.

ის, ვინც ისინი ააღელვა, მემანქანის გვერდით იჯდა, ჯოტომ ის პირველად ყორაბში ნახა, კოლხიდის მშენებლობაზე. მაშინ იგი სამოქალაქო ტანსაცმელში იყო, კეპი ეხურა, ტანზე საზაფხულო პალტო ეცვა და ფეხზე ჭაობში სასიარულო რეზინის ჩექმები. პალტოს კალთები აკეცილი ჰქონდა. მერე კოლხიდის თაკარა მზე ჭაობში რომ ჩაჯდა და ჭაობთან ერთად აღუღდა, პალტო გაიხადა და ჯოტომ ჩამოართვა.

იგი მშენებლობის უბნებს ათვალიერებდა, არ ერიდებოდა ტრობიკულ ჭაობებს, დაბურულ ტყეებს. არც ერთი ობიექტი არ დაუტოვებია უნახავი. არხების შემოწმების დროს ისე გაერთო, ვერ შეინიშნა, თუ როგორ შეიცვალა უცებ ამინდი და წვიმა ასველებდა. შესწორებებს და დარიგებებს აძლევდა ინჟინრებს და ჯოტო ვერ ბედავდა ხელი შეეშალა, მაგრამ ბოლოს მაინც გაბედა, თავის ხელით წამოასხა პალტო. თვითონვე გააოცა თავისმა უჩვეულო სითამამემ. არა, სითამამით არ მომსულიაო,—არწმუნებდა მერე დიდხანს თავის თავს. ან რა უნდოდა ჯოტოსთან ასეთ სითამამეს.

სითამამემ კი არა, სხვა გრძნობამ, უფრო დიდმა და ფაქიზმა წაიყვანა მაშინ ჯოტო. ამ გრძნობამ მოაგონა ახლა ეს ამბავიც, არასოდეს არ დავიწყებია იგი, რვა წლის უწინდელი ამბავი ისე აღუდგა გონების თვალში, როგორც რვა დღის უკან მომხდარი.

პალტო რომ წამოასხა ჯოტომ, მან ლაპარაკი შესწყვი